

AHLAK RİSALELERİ

Ahlaki Yozlaşmanın Temeli İman Zafiyetidir	3
Aşırılık veya Ölçsüzlük ve Dengesizlik Yahut Adalet ve İtidalden Sapmaya Dair	5
Bezmi Elest ya da Biat Üzerine.....	7
Biz Mi Değiştik Mi Yoksa Birileri Mi Bizi Yoldan Çıkardı?	10
İnsan, Değişmez Yani “Elma Ağacından Armut Olmaz” ya da “Zulüm, Nefiste Gizlidir”	13
Duyguları Olmakla Duygusal Hareket Etmek Aynı Şey Değildir.....	15
Düşünün... ..	18
“Düşünün” Ama Rica Ediyoruz Düşündüğünüzü Yapın ya da Daha Doğru İfade ile “Akledin”	21
Düşünmek, Ne Değildir?	23
Evlilik Sadece Duygusal Bir Durum Değil Aynı Zamanda Bir Akit Yani Sözleşmedir... ..	26
Evlenmek Bir Lüks Değildir	28
Yüce Gayeli Olmak veya Küçük İşlerin Adamı Olmamak	31
Gençliğin Önemine Dair	33
Niye Bu Kadar Çok Ki Hatalarımız!	36
Karşımızdakini Kendimiz Gibi Zannetmek, Hüsnü Zan Değildir.....	39
İnsanın İnşası-1:	41
İman Yahut Teori-Pratik İlişkisi.....	41
İnsanın İnşası-2:	43
Kıyâm Yani Duruş ve İstikamet	43
İnsanın İnşası-3:	46
Allah Teâlâ’yı En Büyük Bilmek	46
İnsanın İnşası-4: Şahsiyet.....	49
İnsan, Her Şeye ve Herkese Rağmen İsteddiğini Tercih Edebilme Kudretine Sahiptir	51
Kadın Olmak İçin Kul Olmak Şarttır	54
Kararsız Olmak, Her Kararın Peşinde Gitmek ve Usule Uygun Alınmamış Kararda Israr Etmek Arasında	57
Kınama ve İftiralarından Korkmamak İçin İltifatlara İltifat Etmeyiniz	59
Namuslu Olmak ve Olmamak Üstüne... ..	61
Ölçülü Olmak	63
Örf, Maruf ve “Kim Ne Der” Üzerine.....	65
Korkaklık ve Tembellik ya da Rahatına Düşkün Olma.....	67

Sevginin Ölçüsü ve Göstergesi Nedir/Ne Olmalıdır?.....	69
İnsanların Çoğunu Felakete Sürükleyen Şey, Dilidir	71
Olduğu Gibi Görünmek ve Görüldüğü Gibi Olmak ya da Şeffaflık veya Net Olmak	73
Tezat: Büyük Söz Söylemek ya da Sözüyle İmtihan Edilmeye Dair	75

Ahlaki Yozlaşmanın Temeli İman Zafiyetidir

Dinin güzel ahlak olduğunu ifade buyuran Efendimiz SAV, güzel ahlakı tamamlamak için gönderildiğini beyan etmişlerdir. Genel anlamda ahlak; iman ve ibadet ile başlayan dinin, kemale ermiş hali yani inanç ve ibadetimizin; günlük hayata da yansımadır.

Günümüzde Müslümanlar, görünüşte İslam'ı yaşıyor olmakla birlikte İslam tarafından yasaklanan birçok şeyi yapmaya devam etmektedirler. Bir taraftan cimrilik, korkaklık ve tembellik gibi rezîletler/erdemsizlikler yayılırken diğer taraftan cömertlik, cesaret, iffet, vakar ve doğru sözlülük gibi faziletler de terkedilmektedir. Fakat ahlâkî yozlaşma ve ahlaksızlıkların yaygınlaşması, birer sonuçtur. O yüzden asıl sebepler tespit edilerek ahlakın olgunlaşması ve yaygınlaşması için doğru usuller belirlenmelidir. Buna göre;

1. Ahlaklı olmak; sadece zina yapmamaktan ibaret değildir. Tabi ki zina, Allah'ın haram kıldığı ve lanet ettiği büyük günahlardandır. Ahlak, bütün beden azalarının; elimizin, dilimizin ve hatta gönlümüzün; Allah'ın haram ve mekruh kıldığı her türlü işten uzak tutulmasıdır. **“Her insanın hatası olur”** ya da **“İyi taraflarını gör”** gibi ifadeler günah işlemek için bahane değildir. **Ahlak bir bütündür.** Nasıl ki bir binanın sağlam olabilmesi için tüm unsurlarının muhkem olması gerekiyorsa insanın da ahlaklı olması için tüm bedenini, bütün ahlaksızlıklardan uzak tutması gerekir. Rüşvet, adam kayırmak, sattığı malın ayıbını/kusurunu/dezavantajlarını gizlemek, kıskanmak, lüks ve gösteriş düşkünlüğü, insanların ayıplarını araştırmak, insanların kusurlarını ifşa etmek, amaca ulaşmak için her türlü yöntemi meşru görmek, ehil olmayanlara görev vermek, Allah'ın sevmediği şeyleri ve kimseleri sevmek, her duyduğu söze inanmak, sır tut/a/mamak, verdiği sözde durmamak, küçük de olsa yalan söylemek, yapmayacağı şeyler için **İnşallah** demek, kışkırdığı şey için **Maşallah** demek ve daha bir sürü uzayıp giden şeyler de ahlaksızlıktır.

2. **Ahlâkî yozlaşmanın temeli, iman zayıflığıdır.** İman sadece sözlü olarak kelimeyi tevhid yada kelimeyi şahadet getirmekle tamamlanmaz. İnsanın bilerek ve isteyerek iman etmesi ve iman ettiği her şeyden razı olması gerekir. Ayeti kerimede; **“Ey iman edenler! İman edin”**¹ yani iman etmeye devam edin ve adam gibi/hakiki olarak iman edin buyrulmuştur. Namaz kılarken tadili erkana riayet etmeyen bir adam hakkında Efendimiz SAV, **“Bu adamın kalbinde gerçekten iman bulunsaydı,**

¹ Nîsâ, 136.

namazı böyle kılmazdı” buyurmuşlardır. Yani bir insan; bir gün öleceğini (ki ölüm dünyada insanın başına gelebilecek en olumsuz durumdur), kabirde tek başına kalacağını, burada hesaba çekileceğini, bedeninin böcekler tarafından yenileceğini, sonra mezarından ölüm anındaki korkuyla ve uykudan uyanırken yaşadığı şaşkınlıkla yapayalnız dirilip kalkacağını, mahşerde kimseyi tanımadan tek başına bekleyeceğini, hesap ve mizandan sonra Sırat’tan geçeceğini; her şeyden ötesi tüm kainatı Yaratan’ın huzurunda durup O’na hesap vereceğini bildikten sonra; görevlerini nasıl ihmal edebilir? Ya da ahlak konusunda nasıl zaaf gösterebilir? Bir insan eğer iman ettikten ve hesaba çekileceğini kabul ettikten sonra hala hatalarında ısrar edip görevlerinde ihmalkar davranıyorsa ya aklından zoru ya da imanında bir eksiklik vardır veyahut ta cahildir.

3. Peygamber Efendimiz’in on üç yıllık Mekke dönemi; Müslümanların iman, tevhid ve ahlak bakımından olgunlaştığı/terbiye edildiği dönemdir. İman, tevhid ve ahlak insanların kalbine yerleştikten sonra Medine döneminde sosyal, siyasi ve ekonomik konulardaki emirler konulmuştur.

4. Şu halde ahlaklı olmanın ilk şartı **imanlı** olmaktır. İmanın tam olması için öğretim ve terbiye şarttır. İnsanlar öncelikli olarak neye ve nasıl iman edeceklerini tam olarak öğrenmelidirler. Bu yüzden hem ahlaklı olmak hem de imanın sağlam olmasının da ilk şartı **terbiye**’dir. Şayet insanlar, imanın ve ahlakın ne anlama geldiğini bilselerdi; bugün bu şekilde davranmazlardı. Bu yüzden bütün peygamberler, kendilerine iman etmeyen ve karşı çıkan kavimler için Allah Teala’ya **“Ya Rabbi! Bunlar bilmiyorlar!”** diye niyazda bulunarak insanlara mühlet ve hidayet vermesini dua buyurmuşlardır.

5. Ahlaklı olmanın ve ahlaklı kalmanın bir diğer şartı da **ta’zîr** yani yaptırımdır. Zira ahlakı muhafaza etmek ve hatta bazen ahlaklı olmak için terbiye yeterli değildir. Ahlakın bozulmasına sebep olan şeyleri ortadan kaldırmak ve insanların ahlaklı olmalarına vesile olacak tedbirleri almak gereklidir.

Yazımızı Merhum Mehmet Akif ERSOY’un ahlakın kaynağına dair bir şiiri ile bitirelim.

“Ne irfandır, ahlaka veren yükseklik,

Ne vicdandır.

Fazilet hissi, insanlarda, Allah korkusundandır.

Yüreklerden silinmiş farz edilsin, havfi, Yezdân’ın;

Ne irfanın kalır tesiri kat’iyyen ne vicdanın.”

Aşırılık veya Ölçsüzlük ve Dengesizlik Yahut Adalet ve İtidalden Sapmaya Dair

Radikallik veya modernlik.

Aşırı sevgi ya da aşırı nefret.

Çabuk bağlanmak ya da çabuk kopmak.

Her önüne gelene tabi olmak ya da herkesin arkasından konuşmak.

Herkesi sevmek ya da kimseyi sevmemek.

Çok konuşmak ya da hiç konuşmamak.

Her söze cevap vermek ya da cevap vermesi gereken yerde susmak.

Her şeyi bilmek veya bilmesi gerekenden haberdar olmamak.

Liste daha da uzatılabilir ve aklımıza gelen her iş ile alakalı ifrat ve tefrit dediğimiz iki aşırı uçtan bahsetmek mümkündür.

Peki niçin bu örnekleri veriyoruz? Günlük hayatta olduğu gibi hayatımızda kritik sonuçları olan dini, siyasi, tarihi, fikri ve iktisadi meselelerde; genel olarak birbirine zıt iki aşırı uç tavırlara rastlıyoruz.

1. Aşırılık, aşırılıktır. Bunun iyi ya da art niyetle olması fark etmediği gibi bizim yararımıza ya da zararımıza olması da aşırılığı meşru ve makul kılmaz.
2. Bir uçta aşırı olan bir kişinin, bunun tam zıddı olan uçta da aşırılık yapması mümkündür. ***Yani bizim yanımızda aşırı tavırlar sergileyen bir kimsenin, yarın bize karşı da aşırı hareketler yapmasını ummamak, pek akıl kârı değildir.*** O yüzden aşırı hareketlerden ve aşırı kimselerden uzak durmak veya bu tür insanların aşırılıklarına karşı tedbir almak icap ediyor.
3. Fakat karşılaştığımız aşırılıkların ümitsizliğe yol açmasına müsaade etmemek de önemlidir. Zira bu aşırı uçların mücadelesi ve çatışması sonucunda orta yol ve adalet ortaya çıkar.
4. Geleneğimizde düşmanlık dahil her şeyin aşırılığı yasaklanmıştır. Aşırılığa aşırılıkla karşılık vermek de aynı şekilde hoş görülmemiştir. Zira aşırı fiil, aşırı infial doğuracaktır. Yine aşırı fiile aşırı infial, çarpışmanın şiddetini arttıracaktır. Aşırı fiilin

etkilerini aza indirmenin yolu ya daha az kuvvetli bir fiil ya da aksi yönde bir fiil ile mümkündür. Bu durumda kötülüğe iyilikle müdahale etmek, kötülüğün etkisini giderecektir. Ayrıca böyle bir hareket, kötülük ile amaçlanan hedefin gerçekleşmesine de mani olacaktır.

5. Fakat yine de aşırılığa aşırılıkla karşılık vermeme veya kötülüğe iyilikle mukabele prensipleri; her olaya göz yumacağımız veya cezayı gerektiren durumlarda kayıtsız kalacağımız anlamına gelmez.

6. Şu halde aslolan insafli ve itidalli olmaktır. İnsaf, iki farklı ucu görmektir. İtidal ise istikamet ile de alakalı olup, fazla sağa sola manevra yapmadan, doğru bildiği yol üzere, sabırla hareket etmektir. İnsafli olan kimsenin daha az hata yapma ihtimali vardır. Ayrıca insaf sahibi birinin, hatasından dönmek için aşırı manevralar yapmasına da gerek yoktur. Oysa bir tarafa fazla meyleden kimsenin kendisini toparlaması ya da diğer uca geçebilmesi için aşırı bir manevra yapması gerekir.

7. Yani aşırı seven kimse, nefret ettiğinde de aşırı davranır. Gereğinden fazla yumuşak huylu olan kimsenin daima bir gün gereğinden fazla sert davranma mecburiyetinde kalma riski vardır. Yine gereğinden fazla güvenen kimsenin bütün her şeye karşı güvenini kaybetme ihtimali mevcuttur.

Özetle “Bütün işlerde en hayırlı yani en güzel ve en isabetli olanı, orta yollu olandır.”

Bezmi Elest ya da Biat Üzerine

“Hani Rabbin, tüm ademoğullarını birbiri ardınca toplamış ve “ben, sizin Rabbiniz değil miyim” diye sormuştu da onlardan “evet, sen bizim Rabbimizsin” diye söz almıştı.”²

1. Yukarıdaki ayeti kerimeye göre insan, temyiz vasfına sahip olduğu gibi Allah’ın varlığı ve birliğini idrak edebilecek seviyede yaratılmıştır. Zira insan, temyiz vasfı gereği iyi-kötü, doğru-yanlış (hak-batıl), adalet-zulüm, güzel-çirkin, faydalı-zararlı ayrımı yapabilmektedir. Yani insan, neyin doğru neyin yanlış olduğunu kendi imkanları ile bulamasa bile önüne koyulan bir şeyin doğru ya da yanlış olduğunu anlayabilecek kabiliyette ve kudrette yaratılmıştır.
2. Yine insan, bir takım temel bilgilere sahiptir ki bu tür bilgilere “evveli/bedihî/apriorik” bilgiler diyoruz. Bir başka ifade ile insan, kendisine tebliğ ve davet ulaşmadan, bir takım ahlak ve hukuk kurallarını ya da ibadetleri bilemese de Allah’ın varlığı ve birliğini, kendi imkanları ile idrak edebilir. Nitekim İbrahim Aleyhisselam’ın kıssası da bunu desteklemektedir (bkz. En’am, 76-79). Zira Allah’ın varlığı ve birliği, akılla bilinebilir. Bunun için ayrıca bir öğreticiye gerek yoktur. İnsan aklının temel ilkeleri, kendinde ve kainattaki diğer deliller bunun için yeterlidir.
3. Ayeti kerimeden çıkan bir başka anlam ise insanın, doğuştan iyi ya da kötü olmadığıdır. Bu durumda insan, buluğa erinceye kadar iyi ya da kötü olarak nitelenemez. Ama eşyada aslolan helallik ve temizlik olduğu için temiz, günahsız ve hatta iman sahibi olarak kabul edilir. Bu yüzden genel olarak İslam alimleri, iman ehli olmayan kimselerin buluğa ermeden önce ölen çocuklarını da ehli iman olarak kabul etmişlerdir.
4. İnsanın buluğa kadarki dönemine “ilk biat” dönemi diyoruz. Yani insan, buluğa erinceye kadar, yukarıdaki ayeti kerimede ifade edilen bezmi elestteki (gâlû belâ diye bildiğimiz şey) ahdine göre hareket etmektedir.
5. İnsan, buluğa erince bu ilk akit yani ilk biat sona erer. Bundan sonra insan, biatını tazelemek zorundadır. Şayet iman üzere devam ederse, ilk biat geçerli olur. Fakat bu biatın şartlarını yerine getirmez yani imandan ayrılır ve imanın gereğini yapmazsa, ilk biat geçersiz olur.

² Ârâf, 172.

6. Efendimiz SAV'e biat da aslında bu ikinci biatla alakalıdır. Yani sona eren ilk biat akdini tamamlamak için kelime-i tevhid ve kelime-i şehadet ile birlikte Allah'ın elçisine ve dolayısıyla Allah'a biat ederiz.

7. İnsanın bu iki evresinin bir başka tezahürü de şudur: İnsan, buluğa erinceye kadar ailesi ve çevresi ile aldığı eğitime göre şekillenir. Yani biz farkında olmadan bizi başkaları yetiştirir. Böylece ilk biatı aslında biz değil bizi yetiştirenler bozmuş ya da hükümsüz bırakmış olurlar.

8. Peki insan, ne yapmalıdır? Kişi, buluğa erdikten sonra geçmişteki her şey ile yeniden hesaplaşır yani nefis muhasebesi yapar. Bunu da iradesi ve aklıyla yapar. Böylece hayatında ne doğru ne yanlış yeniden gözden geçirme imkanına sahip olur.

9. Bu durumda geçmişte ve özellikle çocukluğumuzda öğrendiğimiz ve yaşadığımız her şey ile yüzleşmek gerekir. Bu yüzden modern dönemde çocukluktan geldiği söylenen bir takım eğilim ve travmaların, hayatımızı etkilemesinin de önüne geçilmiş olur.

10. Mesela günümüzde insanlar, duygusal ve sorumsuz olarak yetiştirilmektedir genelde. İnsan, yetişkinliğinde bütün bunları gözden geçirmeli ve nasıl davranması gerekiyor ise öyle davranmalıdır.

11. Daha önce de belirttiğimiz gibi insan, irade ve akli sayesinde, kendi ahlak ve fiillerini, istediği gibi yönlendirme kudret ve kabiliyetine sahiptir. Bu konuda ne nefis, ne şeytan, ne anne baba ne de çevre; insanın kendini kontrol etmemesine bahane olarak kabul edilmeyecektir. Eğer insana böyle bir kudret verilmemiş olsa idi imtihan anlamsız olurdu. Yani böyle bir durumda kötü bir çevrede doğan insan, kötü olarak kalırdı. Oysa insan, akli ve iradesi sayesinde buluğa ve özellikle rüşt çağına erdikten sonra kendi amel ve ahlakını, kendisi yönlendirme kudretine sahiptir.

12. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse insan, ne kadar kötü bir çevrede yaşamış olursa olsun ya da ne kadar kötü şeyler yaşarsa yaşasın, kendini toparlayacak kudrete ve kabiliyete sahiptir. Buluğ ve gençlikte bunu yapamayan kimseye rüşt çağına kadar mühlet verilmiştir. En son ise 40 yaşına kadar insana kendisini toparlama imkanı tanınmıştır (bkz. Ahkâf Suresi 15. ayeti kerime). Bu saatten sonra da üzerine düşeni yapmayan kimseden herhangi bir şekilde hiçbir bahane kabul edilmeyecektir. Zira yukarıdaki ayeti kerimenin devamında; **“Bunu, biz bunu bilmiyorduk ya da**

babalarımız müşrik idi de biz onlara uyduk demeyesiniz diye yaptık”
buyurulmaktadır.³

13. Çocukluk döneminde yaşanan ve öğrenilen şeylerin, ilerde yaptığımız her işe bahane olmayacağına dair bir başka sebep ve imkan ise; tevbenin geçmişi silmesidir. Tevbe, geçmişi, sadece vebal olarak değil psikolojik ve ahlaki olarak da siler. Yani tevbe ettikten sonra geçmişi hatırlamak veya geçmişteki şeyleri tekrar etmek, yanlıştır.

³ Bkz. Ârâf Suresi, 172 ve 173.ayeti kerime.

Biz Mi Değiştik Mi Yoksa Birileri Mi Bizi Yoldan Çıkardı?

Değiştiğimiz ya da insanların değiştiğini düşünüyoruz bazen. Fakat burada kastımız olumsuz anlamda değişmek. Yani iyi taraflarını kaybetmek veya Allah muhafaza kötü işlere bulaşmak.

Ama asıl önemlisi, duruşun değişmesi veya bir başka ifade ile istikametinin bozulması.

Peki niye değişiyoruz?

Bazılarının makamının değiştirdiğini düşünüyoruz. Bazıları ise “para ile bozuluyor” halkımızın ifadesi ile. Bazıları ise dost veya arkadaş kurbanı. Kimi ise evlenince ya da çoluk çocuk sahibi olup sorumlulukları artınca “hayata daha hesaplı” bakma ihtiyacı hissediyor.

Kimi zaman da hocalarımız ya da diğer büyüklerimizin bizi etkilediğini veya iyi örnek olmadığını düşünüyoruz. Kimisi de idarecilerine teslim oluyor bilerek ya da bilmeyerek.

Ama en büyük suçlu aslında şeytan. Bütün herkesi üstümüze süren de o değil mi?

Aslında bütün bunlara bahaneler ile ilgili yazımızda değinmiştik fakat konuyu olumsuz örnekleri de dikkate alarak tekrar incelemek istiyoruz. Bazen olumlu yönleri göstermek yetmiyor sadece. İnsanların geneli, kötü şeylerden kaçmayı veya kötü şeyler yapmamayı önemsiyor. Fakat iyi şeyler yapmadığımızda ya da iyilikleri desteklemediğimizde de ne kadar vahim sonuçların bizi beklediğini unutmamak gerekiyor.

Bir başka ifade ile kötülük yapmakla iyilik yapmamak, kötülüğe destek olmakla iyiliğe destek vermemek, zalim olmakla adaleti tesis için elindeki imkana göre mücadele etmemek ve asıl önemlisi batıla destek olmakla hakkı desteklememek arasında nitelik değil de sadece nicelik farkı olduğunu hatırlatmak istiyoruz. Özetle; tarafsız olmak diye bir şey yok.

Bütün bu sayılan bahanelerin;

- İnsanın yetişmesi ve terbiyesini,
- İnsanın kararlarını ve amellerini,
- Ve asıl önemli insanın duruşunu ve niyetini etkilediği doğrudur.

Zaten tebliğin ve geçmiş kavimlerin helak edilmesinin sebeplerinden birisi de budur. Biz, şu sebeplerden dolayı iyiliği yaymaya ve kötülüğü engellemeye çalışırız:

1. Allah’ın bize yüklediği sorumluluk gereği başkalarından da belli ölçüde mesul olmamız.

2. Tüm imtihanın gayesinin “insanın kurtuluşu” olması hasebiyle tek bir insanın bile kurtulmasının önemli oluşu yani diğer insanların da kendimiz gibi kurtulmalarına yönelik gayret göstermek.
3. Kötü kimselerin, çocuklarını ve çevresindekilerini kendileri gibi yetiştirme ihtimalinin yüksek olması.
4. Kötü kimselerin, zamanla iyi insanları da kendilerine benzeterek yoldan çıkarabileceği ihtimali.

Nuh Aleyhisselam; kafirlerin helak olması için ettiği duada bu son iki maddeyi gerekçe göstermiştir.⁴ Yani insanların, cinlerden ve insanlardan olan şeytanlardan etkilenmesi mümkündür.

Yine bu yüzden hicret emredilmiş ve iyi insanlarla dost olunması; imansız, ahlaksız ve zalim kimselerden kendimizi ve ailemizi uzak tutmamız emredilmiştir.

Fakat her zaman durum böyle midir? Veya herkes için bu durum geçerli midir? Ya da bu bahaneler bizi mahşerde kurtarır mı?

1. İnsan illa ki hata eder. Bunun için tevbe vardır. Yine mesela bu yüzden cihat etmek günahlara kefarete olarak kabul edilmiştir. Yani mücahidin de günahı olabilir. Bu yüzden her hata, bozulma kabul edilemez. Aslolan ana esaslardaki duruş ve genel tutumuzdur.
2. Olağanüstü hallerde ya da nadir durumlarda insanlar, bu sayılan bahanelerden dolayı değişebilirler. Fakat bu durum her zaman böyle değildir. Zira insan; eğitimle veya çevresiyle sahip olduğu tüm davranışları, kendi iradesi ile değiştirebilecek kudrete sahiptir. Aksi halde Azer'den İbrahim AS, Firavun sarayından da Hz. Yusuf zuhur etmezdi. Yine irade olduğu için Hz. Adem'in neslinden Kabil olmuştur.
3. Ve asıl önemli olan hususun; iman ve temel duruş ile alakalı konularda hiçbir bahanenin kabul edilmeyeceğidir. **Bu yüzden Allah'ı inkar edenlerin; cahillikle ya da nefislerine uyararak veya idarecilerden korktukları yahut şeytana uydukları için iman etmemiş olmaları, onları cehennem azabından korumaz.**
4. Aile reisi olarak erkeklerin, idareci ve diğer öncü kimselerin ise asla bahanesi olamaz. Erkek, idarecidir ve ailesinden sorumludur. Ailesini idare etme, iyi işlere sevk etme ve kötü işlerden alıkoyma vazifesi ona aittir. Kabul edilenin aksine kadın bozulduğu için toplum ve aile bozulmaz; erkek bozulduğu için aile ve toplum bozulur.

⁴ Nuh, 27.

Sonra da bu bozulmalar birbirini tetikleyerek bir kısır döngü oluşturur. İdareci ve öncüler de içinde yaşadıkları topluma ve şartlara göre değil kendi şahsi beceri ve şuurlarına göre hesaba çekilirler. Burada kastımız, insanlara güçlerinin yetmediği sorumluluğu yüklemek değildir. **Kastımız; öncü kimselerin, zamanlarının ve içinde yaşadıkları toplumların üstünde ve ötesinde bir duruşa ve fikre sahip olmalarıdır.**

Alimler ve idarecilere mahşerde özel bir muamele ve cennette te büyük dereceler ve mükafatlar vardır. Onları sıradan insanlardan ayıran şey, sorumluluklarıdır. Sorumluluk arttıkça nimet de külfet te artmaktadır. Sorumluluğun büyüklüğüne göre kâr şansı ve zarar riski artmaktadır.

İnsan, Değişmez Yani “Elma Ağacından Armut Olmaz” ya da “Zulüm, Nefiste Gizlidir”

“Zulüm, nefiste gizlidir. Acizlik onu gizler; güç ve imkan ise onu açığa çıkarır.”

“Kişi, cennetliklerin işlerini yapar yapar; ta ki kaderi galip gelir. Cehennemliklerin işlerini yapmaya başlar ve o hal üzere ölür. Yine bir kişi cehennemliklerin işlerini yapmaya devam eder. Ama sonuçta kaderde ne varsa o olur ve cennetliklerin amellerini yapmaya başlar ve o hal üzere ölüp cennete gider.” buyuruyor Fahri Kainat Efendimiz.

1. Kendi değişmemizden endişe ediyor isek; hayırlı ameller işleyerek Mevlâ Teâlâ'dan hidayet istemek gerekiyor. Kendimizi korumanın ve kurtarmanın başka bir yolu yok maalesef. Mevlâ, hidayet vermeyince hidayet olmaz. Kul hidayeti istemeyince de Mevlâ nasip etmez.
2. Fakat sadece istemek yetmez. Gereğini de yapmak icap eder. Bunun da yolu salih ameldir. Yoksa kimseye kaşına gözüne hürmeten bir şey nasip olmaz. Biz, insanların hayrına çalıştığımız sürece Mevlâ da bize hem dünyada hem de ahirette hayırlar nasip edecektir.
3. Başkalarının hidayetinde ise ilk bilinmesi gereken şey; insanların iyi veya kötü olduklarının, anne karnında yazılmış olduğudur. İlgili hadisi şerifte bu durum açıkça ifade edilmiştir. Şu halde; insanlar için ne yaparsak yapalım, sonunda kaderde haklarında yazıldıkları şekliyle ölecekler ve bu şekilde hasredilip bu şekilde muamele göreceklidir.
4. Kaderde yazılmasının sebebi, bu kulların böyle olacağını Mevlâ tarafından bilinmesidir. Yoksa Mevlâ yazdı diye bu kullar böyle olmazlar. Aksine iradelerinin böyle olması hasebiyle haklarında bu hüküm galip gelir.
5. Fakat bu durum, bizim tembellik edeceğimiz anlamına gelmez. Zira biz, kendi amelimizden mesulüz. Örneğin bir hasta için şifa aramamak, cinayettir. Fakat hasta ölecekse de şifa aramak buna mani olmaz. Şifa arayan vazifesini yapmış olur. Eğer şifa arar isek, görevimizi yapmış oluruz. Hasta iyileşirse bunda bizim de hayrımız olur. Fakat görevimizi yapmaz isek o kişinin ölümüne sebep olmuş veya buna teşebbüs etmiş oluruz.
6. Ayrıca ameller, kaderdeki ayrıntıları değiştirir. Yani kader, genel olarak değişmez ama ayrıntıda değişebilir. Mesela bir kişinin 2020'de ölmesi, öne alınmaz ya da ertelenmez. Kanser olduğunda tedavi olmazsa ise; kanserli olarak yaşar ve bu tarihte ölür. Fakat tedavi arar ise belki şifa bulur ve sağlıklı olarak yaşar ve yine aynı tarihte

ölür. Rızık ve evlilik gibi meselelerde de durum böyledir. Kul, gayret etmez ya da karşısına çıkan fırsatları değerlendirmez ise bunun bedelini öder ama yine neticede aynı sonuç hasıl olur.

7. Peki insanın gerçek yüzü ne zaman ortaya çıkar? Bu durum bazı şartlar ile alakalıdır:

- Kulun kötülüğe meyil oranı,
- Fırsatlar ve imkanlar,
- Şartlar ve diğer engeller, kulun gerçek karakterinin ortaya çıkma sürecini etkilemektedir.

8. Yani bir başka ifade ile kulun gerçek karakterinin ortaya çıkması bazen uzun zaman alabilir ama bu illa ki bir şekilde kulun kendisi ya da bir başkası tarafından hissedilebilir. Zira genelde bu gibi süreçler küçük şeylerle başlar ya da kul, gerçek yüzünü ufak ama önemli ayrıntılarla belli eder. Bir astrofizikçinin: **“Bazı formüllerimizde milyar kere milyarda bir hata olabilir ama bu hata oranı uzayda çok büyüktür”** sözü, konunun anlaşılması açısından anlamlıdır. Yine mesela mermerin, milyonlarca yıl içinde, gözle görülemeyecek kadar küçük ve önemsiz değişiklikler ile oluşması da sürecin önemini ifade etmektedir. Bu durumda hayatımızda önemsiz gördüğümüz bazı şeyler; bizim kurtuluşumuza ya da Allah muhafaza helakimize neden olabilir.

9. İşte imtihan da tam bunun içindir. Nasıl ki yerin altında, kayalar içinde, yüksek basınç altında elmas, içinde en ufak bir hava kabarcığı kalmayacak şekilde oluşuyor ise; kulun da içindeki en ufak iyilik ya da kötülük, imtihanların baskı ve zorlaması altında açığa çıkacaktır. Bu yüzden **“zerre kadar iyilik te zerre kadar kötülük de”** karşılık bulacaktır.

10. İşte yine bu yüzden imanda en ufak bir taviz yoktur. Ama amelde bazı hatalar olabilir. Zira amel, süreçtir ve arazdır. İman ise özdür. İmtihanlar fazlalıkları silerek özün ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Şu halde niyet ve imandaki en ufak bir kusura müsamaha etmemek gerekiyor.

Duyguları Olmakla Duygusal Hareket Etmek Aynı Şey Değildir

Duygularımız var. Duyularımız var. Bir de aklımız var. İslam dini, aklımızı kullanmayı emretmiştir ve bu yüzden zaten din, akli olana hitap eder.

Peki nedir bu akıl? Akıl; duygu, düşünce ve duyulardan başka bir şey midir? Ya da akıl sadece düşünmek midir? Aklın; bilme, yapma ve isteme gücü olduğunu; ayrıca aklın belli bir şey değil de bir sistem olduğunu ifade etmiş idik.

Bu yazımızda, insanın bir özelliği olan duygular üzerinde duracağız.

1. Öncelikle insanın, bir bütün olduğunu hatırlatmakta fayda var. Yani insan, ruh ve bedenden oluşan bir sistemdir. Bedenin de birbirinden farklı fonksiyonları vardır. Tıpkı bir bina gibi. Bu sistemlerden birisi bile eksik olduğunda, bütünlük bozulur ve dolayısıyla insan da eksik olur.
2. Ruhun da farklı fonksiyonları vardır. Arzular, duygular, şuur, düşünme, sezgi, hayal ve vehim/sanı gibi. Bu durum da ruh da bir sistemdir ve bu sayılan özelliklerin hepsi, bu sistemin çalışması için gereklidir. Yanlış veya gerçeğe aykırı düşünce olan vehim bile, aklın çalışması için zorunludur. Zira insan, vehim sayesinde soyutlama yapar. Mesela insanın düşünme yeteneği de bilmeme ve unutmaya dayalıdır. İnsan her şeyi bilse veya hata etme payı olmasa, düşünmeye de gerek kalmazdı. Bu yüzden kainatta olduğu gibi insanda da her türlü fonksiyon gerekli ve zorunludur.
3. Bu anlamda duygularımız da gereklidir ve duygular, asli özellikleri itibarıyla iyi ya da kötü değillerdir. Duyguları kullanan insan, kullanma usulüne göre duyguları olumlu ya da olumsuz yapar.
4. Duygularımız, gereklidir ve olumlu olarak kullanıldığında faydalıdır. Örneğin öfke duygumuz sayesinde sahip olduğumuz şeyleri korur ve kıskanırız. Mesela hakim, öfkesi sayesinde adalet ile hükmeder. Öfkesi olmayan bir hakim, suçluya gereğinden fazla merhamet edecektir. Hırs ta olumlu olarak kullanıldığında gereklidir. Hırsı olmayan bir tüccar ya da siyasetçi, başarılı olamaz. Arzularımız da gereklidir; aksi halde dünya hayatı devam etmez. İnsan, sevmediği ve kendine ait görmediği bir şeyi de koruyamaz. Şu halde bütün duygular, yerinde ve olumlu olarak kullanıldıklarında yararlı ve hatta gereklidirler.
5. Duygularımız, bizim için birer veri kaynağı ve şahit/bilirkişidirler. Fakat “hakim”, akıl olmalıdır. Aksi halde aklımızla değil duygularımızla hareket ederiz. Şu

halde duygusuz insan, insan olmanın temel vasıflarını kaybedecektir. Diğer taraftan sadece duygularına göre hareket eden insan da insan olmanın gereğini yerine getirmeyecek ve “duygusal” davranacaktır.

6. Peki akılla hareket etmek nedir? Dahası akıl, bu sayılanlardan başka bir şey midir veya aklın, duyular ve duygular ile düşünce haricinde başka bir bilgi kaynağı mı vardır? İnsanın bilme ve yapma melekesi olan aklı, özetle, “meselelere küllî olarak bakma” şeklinde tarif edebiliriz. Küllî olarak bakmanın şartlarını özetlemek gerekirse;

- Meselelere tarafsız olarak yani yukardan bakmak. Veya bir başka ifade ile olayları, zaman ve kişilerden soyutlayarak yorumlamak. Mesela bir olayı kendimiz ya da sevdiğimiz veya düşman olduğumuz birine kıyasla ele alırsak, adil olmamız zorlaşacaktır. Fakat meseleyi, hiç tanımadığımız kişilerle alakalı olarak ele alırsak daha tarafsız ve sağlıklı bakma imkanımız olacaktır.
- Bir meseleyi, tek yönlü değil de her yönüyle ele almak.
- Bir meseleyi, diğer bütün meselelerle birlikte bir bütün olarak düşünmek. Örneğin para, sadece altın ya da alışverişle değil; tüm dünyadaki ekonomik sistemle alakalı bir durumdur.
- Meselelere uç noktalardan değil de zıt uçları görerek orta yoldan bakmak ki buna adalet veya insaf diyoruz. Yani olaylara ne aşırı öfkeyle ne de öfkesiz ya da ne gereğinden fazla sevgi ne de gereksiz nefretle değil de itidalli bakabilmek. “Merhametten maraz doğar (adalet ve sorumluluk olan yerde merhamet ya da gereğinden fazla merhamet kastedilmektedir)” veya “öfkeyle kalkan, zararlar oturur” gibi atasözleri, bu konu ile alakalı örnek verilebilir.
- Meseleleri, sadece zamana göre değil tüm zamanları örnek alarak değerlendirmek.
- Yine meseleleri kendine göre ya da anlık düşüncelere göre değil küllî kaidelere ve usule göre değerlendirmek. Bu son şart önemlidir. Olaylara konjonktürel yaklaşanların düşünceleri, şartlara ve kişilere göre değişir. Oysa meseleye ilkeden bakan kimsenin düşüncesi asla değişmez. Böyle bir kimse, olayları daha sağlıklı değerlendirme ve daha uzak sonuçları görme imkanına sahiptir.

7. “Gereğinden fazla” ve “gereksiz olan”dan kastımız, “adalete aykırı olmak”tır. Adalet ise şunlarla olur:

- Ana esaslara uygun olmak.
- Sorumlulukları yerine getirmek.

- Haklara engel olmamak.
- Ölçülü olmak.
- Yerinde ve zamanında olmak yani şartlara ve kişiye uygun olmak. Bu durumda ana esaslara aykırı olan, ölçsüz olan, hak ve sorumlulukların ifasına engel olan, şartlara ve kişiye uygun olmayan tüm davranışlar ve kararlar, gereksiz ya da gereğinden fazla yani zulüm olacaktır.

Düşünün...

Aslında burada “DÜŞÜNÜN” yazmak ve başka bir şey yazmamak istedik lakin şimdi bunu izah edene kadar birkaç yazı daha yazmak icap ediyor. O yüzden düşünmeyle alakalı birkaç kopya verelim.

...

Öncelikle emek olmadan bereket de ecir de olmaz. Yani aslında bu hafta buraya yazdıklarımız, size iyilikten çok zarar gibi. Zira insan, kolay elde ettiği şeyleri idrak edemiyor tam anlamıyla. İkinci olarak sayfamız düşünce sayfası. Yani sadece okumak ve hazırı almak değil aslında. Yazılarımızda bazı şeylerin kısa cümlelerle ifade edilmesi, sadece yazının sınırları ile alakalı değil. Bu sayfadaki yazılarımızla amacımız;

- Meseleye dair soru soracak, düşünecek ve meseleyi doğru olarak kavramaya yardım edecek bazı özet ve temel bilgiler vermek,
- Meseleye daha doğru bakmaya yardımcı olmak amacıyla farklı şeylere ve konunun farklı yönlerine dikkat çekmek,
- Meseleyi ana hatlarıyla akılda tutabilecek bazı cümle ve kelimeler verebilmek.

Yoksa bir konuyu bütün ayrıntıları ile verebilmek hem insan gücü dışında hem de gereksiz.

...

Peki neyi düşünelim?

İlk düşünmemiz gereken şey, ne yaptığımız.

İş olarak.

Hobi olarak.

Sosyal faaliyet olarak.

Siyasi olarak.

Özel hayatımızla ilgili olarak.

Peki bu soruyu sormamızdaki amaç ne?

Yani acaba doğru ve gerekli olan yani kendimize yakışan veya Allah’ın bize verdiği fitrata uygun olarak mı bir şeyler yapıyoruz yoksa böyle istediğimiz ve karşımıza tesadüfen böyle şeyler çıktığı için mi?

...

İkinci olarak nasıl ve neye göre yapıyoruz diye düşünün.

Bu soru aslında ilk soruya dahil ama önemine binaen tekrar sormakta fayda var.

Yani yaptığımız şeyde ölçü ve yöntemimiz nedir?

Kendi kafamıza ya da başkalarına göre mi yapıyoruz yoksa bir usul ve yöntemimiz var mı?

Bu sorunun bir başka tamamlayıcı sorusu da ne kadar ve ne zaman yapıyoruz.

Yani aklımıza esince ve istediğimiz kadar mı yapıyoruz yoksa kapasitemizi ve tüm imkanlarımızı kullanarak üzerimize düşenleri zamanında mı yapıyoruz?

...

Düşünmemiz gereken bir üçüncü soru kimin için ve ne için yaptığımızdır.

Yani yaptığımız şeyi, canımız öyle istediği için mi yapıyoruz?

Yoksa menfaat için mi?

Yoksa şöhret veya desinler diye mi?

Yoksa birilerine yaranmak veya birilerinin gözüne girmek için mi?

Ya da birilerinden utanmışımız için mi?

Veya herkes öyle yaptığı için mi?

Yahut birilerinden korktuğumuz ya da birileri bizi zorladığı için mi yapıyoruz yaptıklarımızı?

...

Peki bu soruları sormak zorunda mıyız?

Ya da sormazsak ne olur bu soruları?

Zaten kaç kişi böyle düşünerek yaşıyor mu?

...

Sormak sorundayız zira sormazsak öncelikli olarak dünyada mutsuz ya da pişman oluruz. Ya da oradan oraya savrulur, döner dururuz. İlkemiz ya da bir şahsiyetimiz olmaz.

Ayrıca bu sorulara mahşerde zaten cevap vereceğiz. Orada hesabın kolay geçmesi için şimdiden bu sınava hazırlanmak, eksik varsa tamamlamak gerekiyor.

...

Peki başkaları niye sormuyor?

Biz başkaları için yaşamıyoruz. Başkalarına göre de yaşamıyoruz.

Kendimiz için yaşıyoruz. Kendimizi kurtarmak için yaşıyoruz.

Başkaları cehenneme gidecek diye biz de mi cehenneme gideceğiz mesela?

Ya da daha somut bir örnek; başkaları depresyon ya da mesela iflasa tedbir almıyor diye biz de almaz mıyız acaba yoksa canımız ve malımız kıymetli midir?

İnsanlar, sosyal medyada gereksiz zaman harcıyor diye biz de mi harçayalım?

...

Kötü bir iş yapacaksak da düşünerek yapalım.

Hatta yüzde yüz kendi yararımıza olan bir iş yaparken de yine düşünmeden yapmayalım.

...

E düşünmesek ne olur?

Sadece düşünmemiş oluruz.

Sadece kendimize zararımız olur.

Yoksa başka kimseye kendimizi ispat etmiş, dikkat çekmiş ya da başkalarına zarar vermiş olmayız.

Yani sizin düşünüp düşünmemeniz, başkalarının çok da umurunda değil.

“Düşünün” Ama Rica Ediyoruz Düşündüğünüzü Yapın ya da Daha Doğru İfade ile “Akledin”

Birçok ayeti kerimede; “**itibar, tefekkür, taakkul, tezekkür, tedebbür**” ifadelerine yer verilmekte. Bu kavramların hepsi, ayrıntıda bazı farklılıklar içerseler de özetle hepsi “akletme” anlamına geliyor.

İtibar; ibret almak demek. Ya da güncel anlamda dikkate almak anlamına da geliyor.

Tefekkür; genel olarak neden-sonuç ilişkisi kurma; daha doğru ifade ile hakikati anlama ve bilme diyebiliriz. Ya da güncel tabirle delile dayanarak konuşma.

Tezekkür; kelime olarak hatırlamak olarak anlaşılrsa da aslında itibar ile aynı anlamda ama bir anlamda tedebbürü de içeriyor.

Tedebbür ise önemli bir kavram. Yaptıklarımızın sonucunu önceden görebilmeyi ifade ediyor bu kelime. O yüzden özellikle dikkat çekmek istiyoruz bu kavrama. Yani Tedebbür, bedel ödemeyi göze alarak karar verme anlamına da geliyor diyebiliriz. Tabi ki insan, gaybı ve uzak geleceği bilemez ama yine de bildiklerini hayata geçirmek ve sonucunu da takip etmekle mükellef.

Ayetlerde nazar ve re’y gibi kavramlar da kullanılmıştır ki bu iki kavram da aşağı yukarı akletmenin içerdiği anlamları içermektedir.

...

Taakkul ya da akletme; aslında tüm yukarıdaki anlamları içeriyor. Zira akıl, insanın;

- Bilme,
- İsteme,
- Ve yapma gücünü ifade etmektedir.

...

Bilme ise;

- Delili bilme,
- Sonucu bilme,
- Yani dolayısıyla yapma ve takip etmeyi de içermektedir.

...

Yapmak yani amel ise bir anlık bir hareket değildir. Gerçek anlamda amel;

- Bilmeyi,
- Planlamayı,
- Hayata geçirmeyi,
- Ve sonucu takip etmeyi içeren bir sürecin adıdır.

...

İrade yani isteme ise;

- Tüm süreci bilmeyi,
- Gayrete devam etmeyi,
- Sonucu hesap etmeyi ve dolayısıyla bedel ödemeyi göze almayı da içermektedir.

...

Tabi ki bilme ile yapmak, ayrı şeyler. Zaten bu yüzden iman ile ameli ayırıyoruz. Fakat bilginin, ameli; amelin de bilgiyi gerektirdiğini; yani bir başka ifade ile bilmenin sorumluluk gerektirdiğini, yapmanın ise bir bilgiye dayanmayı zorunlu kıldığını hatırlatmak istiyoruz.

...

Zaten insanın temel vasfı halife oluşu yani imar ve salih amel ile mükellef olması değil midir?

Ve dahası bu vasfı yerine getirmesi de “isimleri öğrenmiş olması” yani bilmesi ve irade sahibi olması olarak ifade edilmemiş midir?

Düşünmek, Ne Değildir?

“Çok düşünceli.”

“Düşünmekten harap oldu.”

“Çok düşünme, kafayı yersin.”

“Her şeyi çok düşünürüm.”

“Ben, herkesi düşünüyorum”.

...

Bunlar, düşünmeyle alakalı günlük hayatta kullandığımız ve şahit olduğumuz ifadeler.

Fakat acaba ne kadar doğru ve maksadı nasıl karşılıyor bu ifadeler?

...

1. Düşünmek, duygusal bir durum değil; akli bir durumdur. Zira insanın en temel vasfı, düşünmek ve bilmektir. Bu yüzden her düşünüyorum diyen, düşünüyor anlamına gelmez.
2. Bu yüzden “vesvese” yani “takıntı” ve “kafaya takmak”, düşünmek değildir. Tabi ki bütün bunlar da insan için bilgi kaynağı ve çözmesi gereken meseleler olabilir. Ama “düşünün” ifadesi ile kastımız, bunlar da değildir.
3. Yine aynı şekilde “sıkıntı” ve “üzüntü” de, düşünmek ile kastettiğimiz anlama dahil değildir. Tabi ki insan, bazı şeyleri kafasına takabilir. Sıkılabilir. Üzülebilir. Vesvese de az da olsa, insan olmanın şanındandır. Fakat tüm bunların bir ölçücü ve yeri vardır. Yani her vesvese ya da üzüntü, hastalık alameti olmadığı gibi insanın ahlakına da zarar vermez.
4. Düşünmeyi, diğer yanlış kullanımlardan ayıran en temel şey, “sonuç odaklı” ya da “amele yönelik” olmasıdır. Konuşmak da aynı şekilde sonuç odaklı ve amele yönelik olmalıdır. Aksi halde fantezi ve boş söz olur.
5. Düşünmenin bir başka ayırt edici özelliği, “bilgiye dayalı” olmasıdır. Zira bilmeden konuşan kimsenin cehennemde olduğu, kişiye her duyduğunu söylemenin yalan olarak yeteceği; hadisi şeriflerde açıkça beyan edilmiştir.
6. Özetle düşünmek:
 - Bilmek,

- Araştırmak, sormak,
- Karar vermek,
- Yapmak,
- Ve sonucu takip etmektir.

Yani ben, öyle bir laf söyledim; anlayan anlar, yapan yapar gibi bir tavır yanlıştır. Ayrıca sadece söylemek ve adım atmakla elinden geleni yaptığını zannetmek de yanlıştır. Elinden geleni değil, kendine verilen imkanları sonuna kadar kullanmak esastır.

...

Bu yüzden insan:

- 1.000 düşünüp,
- 10 yapıp,
- 1 söylemelidir.

Yani:

- Bilmeden karar vermemek gerekir.
- Ama karar verdiği şeyi uygulamak zorunludur. Zira bilmek, yapmayı gerektirir.
- Burada söylemekten kasımız, akıl vermek ve nasihat etmektir. Yani insan, akıl vermeyi adet haline getirmemelidir. Tabi ki tebliğ ve nasihat, zorunludur.

...

Nasihat, akıl vermek değildir. Aksine:

- Önce kendi bildiğini yapmak,
- Sonra da ihtiyaç halinde yapılabilecek ve faydalı söz vermektir.

Yoksa nasihat:

- Kendi kusurunu gizlemek için konuşmak,
- Sırf durumu idare etmek için konuşmak,
- Biliyor sansınlar diye konuşmak,
- Ve asıl önemlisi yapması gereken bir şey varken onu ihmal edip konuşmak,
- Bilmeden konuşmak,
- Üstüne lazım olmayan yerlerde konuşmak, değildir.

...

Üstüne lazım olmayan söz söylemek ya hadsizlik ya da cahilliktir.

Sadece boş insan, kusur arar. Tabi ki kusur aramakla kusurları düzeltmeye çalışmak birbirinden farklı şeylerdir. Zira kusur aramak yasaklanmış iken kusurları düzeltmeye çalışmak bir vazifedir.

Cahilliğini gizlemek için konuşan kişi eninde sonunda rezil olur. Zira emek zayi olmadığı gibi emeksiz elde edilen şey de en nihayette heba olur gider.

Durumu kurtarmaya çalışmayı adet haline getirmiş kişinin sonu da pişmanlık ve perişanlıktır. Zira Allah; hainliği, zulmü ve yalanı birgün mutlaka ortaya çıkarır.

Evlilik Sadece Duygusal Bir Durum Değil Aynı Zamanda Bir Akit Yani Sözleşmedir...

Bu sorunun cevabını tabi ki biliyoruz. Zira Allah'ın emri ile evleniyoruz. Bu kısmı hepimiz kabul ediyoruz fakat birçok eylem ve tutumumuz, maalesef bunun aksini gösteriyor.

Zira bazılarımız evlenmiyor. Aradığı şartları bulamadığını ya da elektrik alamadığını söyleyen çok. Bazıları ise geç evleniyor. Okul, iş, kariyer, aile, aradığı şartları bulamama veya daha başka sebepleri ise buna gerekçe olarak gösteriyor çoğu.

Bazıları ise evliliği yürütemiyor veya yürütse de eşine zulmediyor. **Zulmü sadece siyasi veya askeri yahut ekonomik olarak görüyoruz bazen. Oysa Allah'ın emrine veya kul hakkına aykırı her iş, zulüm.**

Bu yazımızda evlilik ile alakalı bazı kavramlara birkaç cümle ile değinmek istiyoruz.

1. Evlilik, sünnettir. Bazı şartlarda ise vacip olur. Yani her halükarda nikah, bir tercih değil Allah ve Resulü'nün emridir. Bir başka ifade ile evlilik, sadece sevgi veya arzu meselesi değildir.
2. Yine haramdan korunmak ve neslimizi devam ettirmek için evleniriz. Böylece de Allah'ın emrini yerine getirmenin karşılığını dünyada bu şekilde almış oluruz.
3. Aile fertlerine gösterdiğimiz ilgi ve merhametin karşılığında Mevla da bize dünyada da ahrette de merhamet edecektir. Aile fertlerinin iâşesini temin etmek ise hem en büyük sadakadır hem de rızkın artmasına vesile olan bir berekettir.
4. Aile fertlerinden çektiğimiz eza ve cefa, bazı günahlarımızın kefaretidir ve ayrıca ahrette derecemizin artmasına da vesiledir.
5. **Evlilik, bir akit yani anlaşma ve sözleşmedir.** Yani duygusal bir tutum veya başka bir şey değildir.
6. Bu durumda evliliğin gereklerini yerine getirmek bir tercih meselesi değildir. Zira her akit, hak ve sorumlulukları doğurur. Bu durumda eşlerin ve tüm aile fertlerinin, birbiri üzerinde hakkı ve birbirlerine karşı sorumlulukları oluşur. Yani canımız istediğimiz zaman baba ya da eş; istemediğimiz zaman da başka biri olamayız. Akit devam ettiği sürece, vazife ve haklar da devam eder.
7. Akitlerin gereğini yapmamak hem isyan yani günah, hem kul hakkı hem de emanete ihanettir. İhanet ve zulüm, cezası hem dünyada hem de ahrette çekilecek günahlardandır. Ve asıl acı olan, hain ve zalime dünyada verilen ceza, ahretteki cezayı hafifletmemektedir.

8. Evlilik bir akit yani anlaşma olduğuna göre asgari şartlar oluştuğunda evlilik de gerçekleşir. Yani mükemmel bir eş veya mükemmel şartlar diye bir şey söz konusu değildir. İnsan, karşısına çıkan şartları en iyi şekilde değerlendirmekle mükelleftir. Asgari şartlar elde edildikten sonra daha fazlasını aramak, vakit kaybıdır. Her iş için aynı durum geçerlidir. Şartlar elde edildikten ve karar verildikten sonra bu kararın gereğini yapma sorumluluğumuz vardır ve her sorumluluktan da hesaba çekileceğimizi unutmamalıyız.

9. Bu durumda evlilik akdinin sona ermesi de yine bu hak ve sorumlulukların ihmal durumunda meşru ve makul olur. Aksi halde duygusal ya da indî sebepler, akdin sona ermesini makul göstermez. Ticaret veya diğer sözleşmelerde de aynı kaide geçerlidir. **“Bugün kendimi iyi hissetmiyorum” gibi bahanelerle, ticari anlaşmalar ve sözleşmelerden vazgeçmek, adamlık değildir.**

10. Son olarak sevgi, aşk ve merhamet kelimelerine dair de birkaç söz söylemeyi arzu ediyoruz. Sevgi, hem iman hem de evlilik için gereklidir. İman etmek irâdî bir durumdur ama imandan zevk almak, hadisi şeriflerde meşru görülmüş hatta emredilmiştir. Yine Allah ve Resulü'nü severiz. Eşimizi ve çocuklarımız sevmek de tavsiye edilmiş ve meşru görülmüştür. Ancak hak ve sorumluluğun geçerli olmadığı bir sevgi ancak aşk veya kuruntudur. Aşk ise abartıdır ve tutkudur. Bazen de hak ve sorumluluktan uzak bir sevgi, bencillik veya kibir olur. **Özetle, sorumluluklarımızı riayet etmediğimiz zaman sevgi, zulme dönüşmektedir.** Ve böyle bir sevgi iddiası ancak bir hayal ya da yalandan ibarettir.

11. Merhamet de hak ve sorumluluğa mani değildir. Ayrıca yanlışa göz yummak ya da zulme tahammül etmek, merhamet değildir. Bilakis zulüm ve günah cehenneme götürdüğü için; zalime engel olmamak ya da vazifelerin ihmal edilmesine göz yummak, bu kişiye en büyük merhametsizlik olur.

Evlenmek Bir Lüks Değildir

1. Nikah yani evlilik, bir lüks ya da ayıp bir durum değildir. Allah Resûlü'nün sünneti ve terk edeni ümmetinden saymadığı bir husus, Allah'ın ise emridir. Bu yüzden bu meselenin çok fazla konuşulacak, dedikodu yapılacak ya da tartışılacak tarafı yoktur. **İffetin muhafazası endişesi olduğunda ise evlilik, farz olmaktadır.**
2. **Evlenilmesi sünnet veya farz olan dönem, buluş değil rüşt dönemidir.** Rüşt, buluş çağından sonra kişinin ahlakının ve psikolojisinin tam olarak oturması çağıdır ve orta yaştan önceki çağ olarak kabul edilir. Ortalama yirmili yaşlar diyeceğimiz bu dönem, bölgeye veya aileye ve hatta kişiye göre değişiklik arz edebilir.
3. Evlilik, sadece iki kişinin birlikte olmasından ibaret değildir. **Dini boyutları yanında siyasi, sosyal ve hukuki sonuçları da olan bir meseledir.** Bu yüzden Hanefi mezhebinde nikah; bir akit, şirket, kurum veya sözleşmedir. Evliliğin sonucunda; çocuklar, yeni akrabalık bağları ve miras meselesi gündeme gelmektedir.
4. Bu durum da evliliğin, kayıt altına alınmasını gerektirmektedir. Bu yüzden evliliğin üç aşaması vardır: Akit yani şahitler ve dini nikah dediğimiz kısım, ilan yani nikahı gizlememek ve bir de son olarak zifaf yani kızın baba evini terk edip eşinin evine intikal etmesi. **Bu yüzden gizli nikah, nikah değildir.**
5. Şahitlik, bugün işlerliğini kaybetmiş bir meseledir ve konu üzerinde yeniden düşünmek icap ediyor. Zira gelenekte, yazılı akitler yerine sözlü işlemler yapıldığı gibi evlilik ve boşanma işleri de sözlü olarak yürütülebilmekteydi. Fakat onaltıncı yüzyıldan sonra yalancı şahitlik ve suiistimallerin artması üzerine Osmanlı, nikahın ve boşanmanın mahkeme huzurunda yapılması şartını getirmiş; mahkeme huzurunda yapılmayan akitleri hukuken geçersiz kabul etmiştir. **Günümüzde çeklerin ve hatta yazılı borçların bile ödenmediği bir zamanda ve insanların birbirini ile tanışmadığı bir dönemde, sadece sözle iş yapmak çok da dini bir tutum değildir.** Ayrıca **“müdâyene ve mükâtebe”** ayetinde, borçların ve tüm önemli işlerin yazılması emredilmiş hatta şahitlik ve ipotek ile de bu yazının desteklenmesi istenmiştir. Önemli meselelerde bu hususları ihmal ederek insanların yanlış yapmasına sebep olmak da yine yanlış ortak olmaktadır.
6. Evlilik, maddi bir yük değil aksine berekettir. Dinin ve hatta ibadetin yarısı evliliktir buyuruyor Efendimiz Sallallahu Aleyhi ve Sellem.

7. **Evlilik, işlerimize ve kariyerimize mani değildir.** Aksine hayatımızın düzene girmesi ve olgunlaşmamız hatta sosyalleşmemiz için en önemli vesiledir.

8. Evliliğin bir amacı da çocuk sahibi olmaktır. Evlenip çocuk sahibi olmak, hayata ve hatta İslam'a bir katkıdır. Bile bile çocuk sahibi olmamak ise, insan neslinin devamına engel olmanın bir çeşididir.

9. Evlenmemin, genel olarak iki meşru gerekçesi vardır: **Fakirlik ve evliliğe mani derecede hastalık.** İlim de evlenmemek için bir gerekçe gösterilmişse de bu bir şart değil tavsiyedir. Fakirlikten kasıt ise bugünkü ailelerin anladığı anlamda lüks yerlerde düğün yapmak, takı ve diğer eşyaları alacak derecede servet sahibi olmamak değildir. Fakirlikten kasıt, hayatını idame ettirecek derecede rızka ve malını, canını koruyacak bir barınağa sahip olmamaktır. Bu barınağın metrekaresi veya mülkiyeti önemli değildir. Allah'ın kefil olduğu rızık da budur: Tok olarak uyumak ve sabahlamak, haramını örtecek elbise ve bir de malından canından emin olarak geceleyeceği bir barınak. İnsanın hakkı olan dünya nimeti de budur.

10. **Evlilikte dikkat edilmesi gereken en önemli kriter, denkliktir.** Denklik; din ve ahlak, mal ve soy, güzellik ve diğer her türlü hususta, kadın ile erkek arasındaki uyumdur. Fakat kadının; yaş, ilim ve ahlak gibi konularda kendinden daha üstün biriyle evlenmesi tavsiye edilmiştir. Zira evin reisi erkektir. Erkek, kadından zayıf olması durumunda idare görevlerini yerine getiremeyeceği için kendisini ve ailesini mutlu edemeyecektir.

11. Evlenmek kolaydır. Zor olan ise evliliği yürütebilmektir. Zira evliliğin yürütülmesi, sadece sevgi ve tercihe bağlı değil; hak ve sorumluluklar ile de alakalıdır. Canımız istediği zaman baba, istediğimiz zaman evlat olamayız. Canımız istediği zaman eş, istemediği zaman da düşman gibi davranamayız. Hak ve sorumluluklar neyi gerektiriyorsa ona göre hareket etmeliyiz.

12. Kadın ve erkeğin, evliliğin yürütülmesinde, birbirlerinin fitratlarını asla hafife almamaları ve rollerini unutmamaları; ayrıca aralarındaki mesafeleri korumaları gerekir. **Kadın, korunmak ve güvende olmak; erkek ise yönetmek ve sahip olmak ister.**

13. Tabi ki daha başka ayrıntılı hakların; dini, hukuki, sağlık ve diğer alanlardaki uzmanlardan öğrenilmesi gerekir. **Bir perde için on beş gün gezen bir çiftin, dini hukuki ve sağlık alanında bilmeleri gereken şeyleri öğrenmemeleri, bu hususa ehemmiyet vermediklerinden kaynaklanmaktadır.**

14. Eşimiz; bizim sevdiğimiz, komşumuz, akrabamız, din kardeşimiz ve dostumuzdur. Bu da hak ve görevlerimizin kat kat olduğu anlamına gelmektedir.

15. Eşimize karşı sorumluluklarımızı ihmal etmek; hem Allah'a isyan etmek hem de kul hakkına girmektir. Ve eş hakkı, çok ağır bir vebal ve ağır bir kul hakkıdır...

Yüce Gayeli Olmak veya Küçük İşlerin Adamı Olmamak

Küçük taşın baş yardığı doğrudur. Hatta insanların ekserisinin, küçük görülen şeylerden helake uğrayacağı da yine Efendimiz SAV tarafından ifade buyurulmuştur. Bu yüzden küçük şeyleri, ihmal etmiyor veya gözden kaçırmıyoruz. Ya da daha doğru bir ifade ile emek ve değer anlamında, hiçbir şeyi küçük görmüyoruz. Hiçbir işi, hiçbir kimseyi özellikle de...

Ama çoğu zaman küçük şeylere takılıp kalıyoruz. Küçük şeyler yüzünden üzülmüyoruz. Küçük şeyler yüzünden kavga ediyoruz. Küçük denizde boğulmayı istiyoruz yani.

Oysa ömür, kısa ve tek sermayemiz. En çok israf ettiğimiz ve aynı zamanda en tehlikeli israf olan vaktimiz, ömrümüz ve sağlığımız.

Bu yüzden ahlak kitaplarımızda, “yüce gayeli olma (azmü'l-himme)”, fazilet olarak zikredilmiş; bunun zıddı olan “küçük şeylerin peşinden koşma” yani “düşük idealli (sığâru'l-himme)” ise kötü ahlak (rezîlet) olarak kabul edilmiştir. Buna göre:

1. Plansız olmak kötü huydur ve diğer huylar gibi yanlış ve vebalidir. Yani “proje adamı” olmak, ahlakın ve imanın bir gereğidir.
2. Proje sahibi olmanın üç aşaması vardır:
 - Plan yapmak.
 - Pratiğe geçirmek.
 - Ve yaptığı işin peşinden gidip denetlemek. Bu üç aşama da kulun sorumluluğundadır. İlahi yardım bu aşamalardan sonra gelir. Yani bu aşamalardan birisi eksik olur ise tevekkül vaki olmaz.
3. Küçük şeylere, bahanelere ve engellere takılıp kalmak yanlıştır ve Allah muhafaza, imtihanı kaybetmeye sebep olabilir. Bu engeller bazen, en çok sevdiğimiz ve en değer verdiğimiz şeyler olabilir. Bazen de hayata küseriz ya da başka şeylere. Bütün bunlar da bizi yolumuzdan alıkoyan şeylerdendir ve de bütün bunlar şeytandandır. Şeytanın bizi, bazen en sevdiğimiz ve değer verdiğimiz şeyler ile yolumuzdan alıkoymaya çalıştığını unutmamak gerekiyor.
4. Zira dünya hayatı; az bir meta, bir oyun, bir eğlence bir süsten ibarettir. (Münin, 29.; Hadid, 20.) Yani mal ve evlat sahibi olmak, sadece bir araç ve birer nimetten ibarettir. Yoksa bunlar amaç ya takılıp kalınması gereken şeyler değildir. Yani ahirete nispetle dünyadaki tüm değerler ve tüm sahip olduklarımız, küçük işlerdir. Bu durumda dünyaya dair en değerli şeyi bile gaye haline getirmek, fazilete aykırıdır.

Peki niye küçük şeylerin peşinden koşuyoruz? Buna birkaç sebep zikredebiliriz.

1. Cehalet; birçok şeyin sebebi, bilmemek veya bildiğinin farkında olmak ya da bilmediği halde hakikati bildiğini zannetmektir. Bunun tedavisi ilimdir. İlim ise tevazu, istişare, sabır ve azimle olur.
2. Korkaklık ve tembellik; bazen de hakikati bildiğimiz halde rahatımız/düzenimiz bozulmasın ya da keyfimiz kaçmasın diye ihmal ederiz bildiklerimizi. Tembelliğin tedavisi azim ve sabırdır. Aslında insanların birçok davranışı “alışkanlık”tır. Bu yüzden davranışlarımızı değiştirmek istiyorsak alışkanlıklarımızı değiştirmeli ve yeni alışkanlıklar edinmeliyiz.
3. Ciddiyetsizlik ve/veya bayağılık; aslında bunlar da birer kötü huydur. Bu huylar, işlerin sonunu görememeye de neden olur. Bu huyun çaresi ise ilim ve tefekkür etmek yani her işi düşünerek yapmak ve her yaptığımız işin sonunda kar-zarar-israf hesabı yapmaktır.

Çevre ve eğitim gibi birçok sebep daha sayılabilir ama gerçek sebep, kendimiziz aslında. Asıl bahane kendimiz yani. Biz karar verdiğimizde diğer şeyler sadece birer sözde bahanedir.

Bu kadar kolay mı? Evet! İman varsa, bu kadar kolaydır. Zira hesap vardır. Ayrıca herkes kendini tanıır. Kendini tanımadığını iddia eden kimse ya yalan söylüyordur ya da akli melekelerini kullanmıyordur.

Gençliğin Önemine Dair

“Gençler beni tasdik etti; ihtiyarlar ise beni tekzip etti” buyuruyor Allah Resulü (sav).

Bu yüzden eğitim ve tebliğde gençlere öncelik ve özel önem vermeli; dahası insanları eğitmeye zamanında başlamalıyız.

1. Bugün dünyada fesat çıkarmak isteyen her grup ve sistem; gençler ve kadınları hedef almaktadır. Gençler ve kadınlar, gelecektir. Zira yeni nesilleri doğurup yetiştirecek olanlar kadınlardır. Bu da gençler ve kadınlar üzerinde yeniden düşünmemizi mecbur kılıyor.
2. Bütün bu sistemin yürümesinden sorumlu olanlar ise erkeklerdir. Daha önceki yazımızda bu konuya değinmiş idik.
3. “Gençlerden bir şey olmaz” deyip onları beğenmeyenlere “gençlere ne verdiniz ki ne istiyorsunuz?” diye sormak gerekiyor. Zira:
 - İnsan kendi başına yetişmez.
 - Biz dava ehliyiz diye çocuklarımız da dava ehli olmaz. Onları yetiştirmek gerekir.
 - Biz Müslümanız ve ehli sünnetiz diye bizden doğanlar da Müslüman ve ehli sünnet olmaz. Bunun için emek gerekir.
 - Gençlere sadece nasihat vermekle olmaz. Emek, zaman ayırmak, uzun süreli ilgilenmek ve örnek olmak icap eder.
 - Gençlere sorumluluk yüklemek ve güvenmek gerekir. İnsan hata yaparak doğruyu bulur. Sorun çözerek şahsiyeti gelişir. İmtihan edilerek pişer ve adam olur.
 - Onları kendi istediğimiz gibi değil Mevlâ’nın verdiği kapasiteye göre Mevlâ’nın istediği şekilde yetiştirmek gerekir. İnsanlardan kabiliyetlerine uygun olmayan ya da zamanına uymayan şeyler beklemek, hikmete aykırıdır.
 - Bazen de ısrarcı olmak ve yönlendirmek gerekir. Gençlere “evlenmek istiyor musun?” diye sorulmaz. Zira bu fitrattır ve Allah’ın emridir. Tıpkı misafire ve yolcuya “aç mısınız?” diye sormak gibi bu soru da abestir.
4. Tabi ki yaşlıları ihmal edip kötülemiyoruz ama iş işten geçmeden tedbir almak gerektiği anlamında bu sözleri söylüyoruz. Belli bir yaşa gelen insanın şahsiyeti ve bilgileri oturmuş olur. Ayrıca kazandığı sosyal statü ve maddi imkanlar, kendini

değiştirmesine ve geliştirmesine manidir. Zira belli kazanımları olan insanlar, bunları kaybetmekten korkarlar ve mevcudu korumaya çalışırlar.

5. Gençlerin ise mevcudu korumak gibi bir kaygıları yoktur. Onlar kendilerini geliştirmek ve yeni şeyler başarmak için uğraşırlar. Bu yüzden onlara “DELİ KANLI” diyoruz. Şeyh Edebalı'nın ifadesiyle “YİĞİDİN İYİSİNE DELİ” diyoruz. Allah, gençleri bu şekilde yaratmış ise bize düşen onların fitratlarını bozmak değil terbiye ederek en güzel şekilde yönlendirmektir.

6. Burada hemen ifade etmek istiyoruz ki; mevcudu korumaya çalışmak, mücadeleyi baştan kaybetmektir. Zira savunmada olan kaybeder. Ancak taarruzda olan ve taarruzda ısrar eden kazanır.

7. Ailelerin üzerinde düşünmesini rica ettiğimiz birkaç hususu şöyle ifade ederek yazımızı sonlandırmak istiyoruz:

- Eğitim sadece bazı sınavları kazanmak veya bazı kariyerleri elde etmekten mi ibarettir? Daha doğru bir ifadeyle eğitim, sadece maddi kazanç elde etmek için bir araç mıdır?
- Çocuklarımızın iyi yetişmiş olmasının anlamı; zengin, başarılı ve kariyer sahibi olmaları mıdır?
- Çocuklarımıza bazı sorumlulukları yüklemek, onların eğitimlerine mani midir? Mesela “oğlum ders çalışıyor, bakkala gitmesin” ya da “sınavı var bugün ders yapmasın” demek ne kadar doğrudur?
- Koruyucu anne babalık mı doğrudur yoksa onlara hatalardan korunmayı ve sorunları çözmeyi öğretmeli miyiz?
- Çocuklarımıza iyi bir anne ya da baba ve eş olma eğitimi veriyor muyuz? Yoksa onlara sadece rahat, sorunsuz bir aile kurma hayali mi vadediyoruz?
- Kendi yapamadıklarımızı çocuklarımızda mı gerçekleştirmek istiyoruz?
- Çocuklarımızı kendi malımız görüp her şeylerini yönetmeyi niye istiyoruz?
- Çocuklarımızı kendi zamanımızdaki ya da kendimiz gibi mi yetiştirmek istiyoruz yoksa kendi çağlarına göre; şahsiyetli, üretken, cesur, inancına bağlı ve problem çözen kimseler olarak mı görmek istiyoruz?
- İyi evlat nedir? Dünyada ve ahirette faydalı olan mı yoksa bizim koyduğumuz kurallara göre hareket eden ve bizim nefsimizi razı edenler mi?

Yazımızı Hz. Ali (ra)'nın bir sözü ile nihayete erdirelim:

“Çocuklarınızla yedi yaşına kadar oynayın.

On beş yaşına kadar arkadaş olun.

On beş yaşından sonra onlarla istişare edin...”

Niye Bu Kadar Çok Ki Hatalarımız!

Hata ediyoruz. Üzülüyoruz. Pişman oluyoruz. Hatalarımızın alışkanlık haline gelip bizi dönüştürmesinden endişe ediyoruz.

Zulmediyoruz bazen. Kendimize de, başkalarına da. Bilerek ve isteyerek ettiklerimiz de var ama burada asıl kastettiklerimiz, bilmeden ve istemeden yaptıklarımız.

Gerçekten insan, bilmeden ve istemeden veya farkında olmadan nasıl böyle şeyler yapar? Nerde eşrefi mahlukât ve akıl sahibi oluşumuz?

1. İnsan, hata edebilen bir varlıktır. Melek veya diğer canlılar gibi değildir. İlk olarak bilinmesi gereken husus, insanın bu özelliğidir. Bu yüzden insanı insan yapan şey, hata etmemesi değil;
 - Hata ettiğini kabul etmesi,
 - Bu hatayı kendinden bilmesi,
 - Hatasında ısrar etmemesi,
 - Ve hatasının bedelini ödemesidir.
2. İnsanın hata edebilir olması, hatasını meşru kılmaz veya sürekli hata etmesi için bahane olamaz. Yani hata ettiğimizde pişman olmak ve en kısa zamanda hatadan dönmek gerekiyor.
3. İnsan, bilerek veya isteyerek hata etmez. Bilerek hata ettiğini söyleyen kişi, aslında mahşerde hesap vereceğini bilmiyordur. Yani nihai kertede bilerek ve isteyerek hata eden kişi de cahildir. Hatta böylesi kimsenin cehaleti daha da büyüktür. O yüzden Allah Resulü başta olmak üzere bütün peygamberler, kendilerine iman etmeyen kimseleri; “Ya Rabbi! Bunlar bilmiyorlar” diyerek kavimlerinin ıslah olmaları ve helak olmamaları için dua buyurmuşlardır. Yani bu insanlar, insan olduklarını, Allah’ı ve ahiret gününü gerçek anlamda bilmedikleri için ancak böyle davranıyorlar kabul edilmiştir.
4. İnsanın bilmemesi, unutması veya ihmal etmesi, normaldir. Zira insan, zayıf ve aciz yaratılmıştır. İnsan, kuldur. Yaratılmıştır.
5. Buradan anladığımıza göre hata edebilir fitratta yaratılmasının ilk hikmeti; insanın aciz bir kul olduğunu bilmesi ve şırmamasıdır. Aciz, zayıf ve hatalı olduğunu bilen insan; şırmamaz, kibirlenmez, attığı her adımda dikkatli olur.

6. Bu yüzden takvanın insan ahlakındaki tecellisi, attığı her adımı hesap ederek ve hata etmeme endişesi taşıyarak tevazu ile atmasıdır.

7. Hatalarımız vesilesi ile kendimizi sürekli Mevlâ'ya muhtaç hisseder ve sürekli O'na iltica ederiz.

8. İnsanın hata edebilecek fitratta yaratılmasının bir başka hikmeti ise; Allah'ın rahmet ve lütuf sıfatlarının, gazabına daha ağır bastığının tecellisi içindir. Zira melekler, zaten irade sahibi olmadıkları için, yaptıkları işlerde doğru ve yanlış ölçüsü yoktur. Oysa insan, hata edebildiği için yaptığı şeyler, doğru veya yanlış olarak nitelenebilir. Böylece hata etme ihtimali varken doğru işler yapan insan, Allah'ın rahmet ve lütfunun, diğer bütün sıfatlarına galip olduğunu bir kez daha idrak ederler.

9. İnsan, hata ihtimali olduğu için düşünebilen ve kendini geliştirebilen bir varlıktır. Hata ihtimali olmayan yerde, gelişme ve ilerleme olmaz. Böyle bir durumda bilgiye ve amele de gerek yoktur. Zira atılacak her adım zaten doğru ve yerinde olacaktır. Bu durumda imtihanın ve dünya hayatının da bir anlamı yoktur.

10. Mevlâ, adildir ve nihai adalet, ahirette tecelli edecektir. Mevlâ, bizim hatalarımızın karşılığını mahşerde verecek, hatalarımızdan dolayı çektiğimiz sıkıntıları ahirette telafi edecek ve başkalarının, bizim hatalarımızdan dolayı gördükleri zararı yine orada tazmin edecektir.

11. Özetle bize düşen;

- Hatalara takılıp kalmamak,
- Tevbe edip gerekli bedeli ve kefareti ödemek,
- Geleceğe bakıp salih amel işlemek,
- Hatada ısrar etmemek,
- Hatalar karşısında uyanık olmak ve sürekli istişare edip nasihat almaktır.

12. Nefis muhasebesi, hatalarımızdan dolayı kendimizi helak edip kendimize zulmetmek değil; hatalarımızı, hataların sebebini ve sonuçlarını anlayarak gelecekte hata etmemeye çalışmaktır. Zira hatalarımızdan dolayı kendimizi kınamak;

- Atalete ve o anda yapılacak güzel işlerin ihmaline,
- Kendimizi maddi ve manevi olarak çökertmeye,
- Ve ümitsizliğe sevketmektedir. Bu yüzden nefsi levvâme'nin, nefsi emmâre'den sonra en alt ahlaki merteye kabul edilmesi, gayet isabetli bir tasniftir. Yani nefsi levvâme makamı, güzel ahlaktan değildir. Pişmanlık, asla kendimizi helak etmek ve hatalara takılıp kalmak değildir. Pişmanlık; aciz olduğunu bilmek, hatasından

utanmak, bu hatanın kendinden olduğunu kabul etmek ve gelecekte bir daha yapmayacağına söz vermektir. Aslı önemlisi de hatanın bedelini, herhangi bir bahanenin arkasına saklanmadan, ödemektir. Hata bizimdir. Bedelini dünyada ödeyelim ki mahşerdeki cezamızdan düşsün ve ayrıca da bir daha hata ederken, daha dikkatli olabilelim.

Karşımızdakini Kendimiz Gibi Zannetmek, Hüsnü Zan Değildir

Tabi ki hüsnü zan emredilmiştir. Tabi ki art niyet, gıybet ve gizli kusurları araştırma yasaklanmıştır. Fakat her meselede olduğu gibi burada da bazen ifrat ve tefrite kaçılmaktadır. Diğer yazılarımızda da ifade ettiğimiz gibi hakikat tektir ama batıl çeşitlidir. Bu yüzden yanlışın her karşısında olan şey, doğru kabul edilemeyeceği gibi taraflardan birinin haksız olması, diğerini haklı kılmayacaktır.

1. Karşındakini kendi gibi zannetmenin en yaygın şekli, herkesin her şeyi bildiğini zannetmektir. Oysa biz, herkesin bildiğini bilmeyiz. Herkes te bizim bildiklerimizi bilemez. Özellikle gençler, çocuklar ve öğrenciler ile bir de konunun muhatabı ve uzmanı olmayan kişilerin, o konu hakkında eksik ya da yanlış bilgi sahibi olduklarını; ve hatta konuyu ilk defa duymuş olabileceklerini hatırd tutmak, hem faydalı hem de üzülmemize veya hayal kırıklığına uğramamıza mani olacaktır. Yani karşımızdaki ilk defa görüyormuş gibi ta en baştan ve ayrıntıları ile anlatmak, nasıl olduğunu göstermek icap ediyor.

2. Bir başka yaygın olan zan, karşılaştığımız her şeyde gerekçe aramaktır. Bunun da en bilinen şekli; “acaba falanca niye böyle yaptı?” ve türevleri gibi sorulardır. Bu soruyu, özellikle, muhataplarımız saçma, anlamsız ya da kendisine bile zararlı olan kötü şeyler yaptığı zaman sorarız. Özellikle karşımızdaki, saçma veya zararlı bir iş yaptığında şunu unutmamak gerekiyor: İnsanların çoğu, maalesef, düşünmeden, akıllarına ilk gelen şeyi yapıyor ve hatta başka zamanlarda, aynı konuda farklı kanaatler belirtip farklı davranıyorlar. Şu halde “acaba bunu niye yaptım” diye soran bir insan, zaten saçma ve zararlı bu işi yapmayacaktır. Yani karşımızdakiler, çoğu zaman, düşünmeden hareket etmiş olabilirler. Bu yüzden de “acaba niye böyle” sorusunu sormak yani her şeyde mantık ya da mantıklı gerekçe aramak, çok da mantıklı değildir. Tabi yine de anlamaya çalışma hakkımız vardır ama böyle yapmakla sadece kendimizi yormuş ve üzmüş oluruz.

3. Hüsnü zannın bir başka tezahürü, karşımızdakini kendimiz gibi zannetmektir. Konuyu çok uzatmadan, ANADOLU İNSANININ ve EHLİSÜNNET MENSUBU kardeşlerimizin, karşısındaki herkesi, kendileri gibi açık sözlü ve saf dil zannetmeleri sıkça karşılaşılan bir durumdur. Özellikle siyasi, ekonomik ve dini meseleler başta olmak üzere her konuda hassas, bilgiye dayalı ve tedbirli davranmak icap etmez mi?

Yani iyi niyetli ve hüsnu zan sahibi olmakla aldanmak ve kandırılmak başka şeydir. Mümin, BENZER meselelerde, ancak bir kere kandırılabilir.

4. Sui zan ve gıybetten korunma korkusuyla şahitlikten kaçınmaktır. Tabi ki sui zan, gıybet ve kusurların/günahların/hataların araştırılması menedilmiştir. Ama üçüncü kişileri ve özellikle birden fazla insanı ilgilendiren meselelerde, bilgisini saklamak tevazu olmadığı gibi konuya muhatap olan kişilerden, konu veya sorumlular hakkında sahip olduğu her türlü bilgiyi gizlemek de hüsnu zanla alakalı değildir. Şahitlik yapmak vacip olduğu gibi bildiğini söylemek de farzdır. Tabi ki zaman, şart ve muhatabı dikkate alarak. Özellikle kötü niyetli kimselerin ifşa edilmesi, ama bunun o kişiyi reklam veya rencide etmek maksadıyla yapılmaması, esastır. Şayet birileri, bizim bildiğimiz şeylerden dolayı zarar görecektir ise ve biz de bu bilgileri saklayarak bu zarara engel olmamış isek, o zarar ve kötülüğe bir şekilde destek vermiş oluruz.

5. Fakat şahsi meselelerde, karşımızdakini, kendimiz gibi zannetmemiz veya karşımızdakinin de bizim gibi düşünmesini istememiz, meşrudur ve hatta bazen tavsiye edilmiştir. Özellikle de güzel işlerde. Mesela biz cömert isek, karşımızdakinin de cömert olduğunu varsayarak, onu hayırlı işlere teşvik etmek ve cömert değilse de cömert olmaya teşvik etmek gibi.

6. İyi insan, bizim sevdiğimiz kişi değildir. İyi insan, iyi işler yapan kimsedir. Bizim sevmediğimiz kimse de illa kötü değildir. Aynı şekilde kötü kimse de kötü işler yapan kimsedir. Yani bizim insanları sevmemizle onların kötü ya da iyi olmaları arasında her zaman doğrudan bir ilişki yoktur.

7. Ayrıca bir alanda iyi bildiğimiz kimse, her alanda iyi olmayabilir. Bu yüzden insanları, denemek icap ediyor. Denenmemiş insanı, iyi ya da kötü veya dost ya da düşman olarak kabul etmek hem kendimize hem de karşımızdakine zulümdür.

8. Her iyi kabul edilen insan ile biz de dost olmak veya iş yapmak zorunda değiliz. Bazı kimseler yakından iyi, bazıları ise uzaktan iyidir. Yani bazen, yakın olup kötü olma ihtimaline karşı, uzak olup iyi olmak, ama o kimseye faydalı olmak şartıyla, daha uygundur.

İnsanın İnşası-1:

İman Yahut Teori-Pratik İlişkisi

1. **Her bir toplumun inşasına sıfırdan başlamak gerekir. Bu da imanla ve put denilen her şeyden kurtulmakla başlar.** Buna örnek olarak Hz. İsa'nın tebliği verilebilir. Hz. İsa Aleyhisselam'ın peygamber olduğu dönemde, Yahudilik diye bir din (tahrif edilmiş olsa da) mevcut idi. Oysa Hz. İsa, mevcudu dikkate almadan her şeye sıfırdan başlamıştır. Efendimiz SAV'den sonra yeni bir din gelmeyeceğine göre İslam'ın dikkate alınmaması söz konusu değildir. Fakat süreç içinde gelmiş olduğumuz nokta; mevcudu tamamen inkar etmemekle birlikte; her şeye sıfırdan başlayarak, insanları yeniden inşa etmeyi gerektirmektedir. Zira başta iman ile ilgili meseleler olmak üzere İslam'ın birçok emri, doğru anlaşılma ve gerçek anlamda uygulanma imkanına tam olarak sahip değildir.
2. **İmanda en ufak bir eksikliğe müsaade yoktur.** Zira iman, bir bütündür ve en ufak bir eksiklik, bütünün diğer kısımlarını da etkileyecektir. Ayrıca iman insanın kendi özel aleminde olup biten bir şey olduğu için; herhangi bir dış şarta da bağlı değildir. Ayrıca zemin sağlam olmayınca bu zemin üzerine inşa edilecek her şey, zemindeki zayıf noktaların daha da büyümesine sebep olacaktır.
3. Bu yüzden teori ve planlar da eksiksiz ve mükemmel olmalıdır. ***Plan yapılırken şartlara göre yapılmaz. Plan, olması gerekene göre yapılmalıdır.***
4. Oysa pratikte ve uygulamada bir takım yeter ve gerçekleşme şartları aranmaktadır. Bu yüzden de uygulamadaki ve ameldeki bir takım aksaklıklar mazur görülmekte ve affedilebilmektedir.
5. İşte bu yüzden imanın sağlam ve eksiksiz olması durumunda kulun diğer hataları, Mevlâ tarafından affedilmektedir. Zira insan, inancını yaşarken ya da planladığı yolda yürürken, kendi elinde olmayan şartlardan dolayı bir takım yanlışlar yapabilir. Burada esas olan, nihai anlamda yolun sonunda neyin hesaplandığı ve neyin amaçlandığıdır.
6. ***Meselenin bir başka yönü ise; imanın eksik olması durumunda amelin de bir amacının olmadığıdır.*** Zira insanın gidecek bir yönü yoksa gitmiş olduğu yolun doğru ya da yanlış olmasının anlamı yoktur. Fakat gidecek yerimiz belli ise; eninde sonunda yanlış yoldan dönme fırsatımız vardır. Bu yüzden imanı olmayan kişilerin amelleri anlamsızdır. Zira bu insanların amelleri, geçici ve anlamsızdır. Değişkendir ve istikametsizdir.

7. Sonuç olarak; imanın gerçek anlamda yerleşmesi önceliklidir ve herhangi bir şarta bağlı değildir. Bunun yanında bireysel ibadetlerimizin de bir sırası ve şartı yoktur. Zira namaz, Mekke döneminde, iman ile ilgili gelen ilk ayetlerle birlikte emredilmiştir.

8. ***Fakat toplumsal uygulamalarda yeter şartlar ve tedricilik şartları aranmaktadır.*** Bu durum bütün mevcut kurallar için geçerlidir. Örneğin insanlara hırsızlığın kötü ve yasak bir iş olduğunu bildirmeden, hırsızlık cezası uygulamak adil olmadığı gibi insanların karınlarını doyurmadan veya onları hırsızlığa iten diğer zorlayıcı şartları ortadan kaldırmadan da hırsızlık cezası uygulamak, zulüm olarak kabul edilebilir.

9. ***Meselenin bir diğer yönü ise, bir tek toplumsal kuralın, tek başına uygulanmasının anlamlı ve kolay olmayacağıdır.*** Örneğin öldürme olaylarının önüne gerçek anlamda geçebilmek için hırsızlık suçunun da gerçek anlamda uygulanması gerekmektedir. Zira masum bir insan, hırsıza karşı kendini korurken, istemeyerek de olsa katil durumuna düşebilmektedir. Buna örnek olarak herkesçe bilinen ve anonim hale gelen Köroğlu destanı verilebilir. Burada tabi ki eşkıyalığı özendirerek değiliz. Aslolan nizam ve kanunlardır. Fakat Bolu beyinin zalim olması ve devletin Bolu beyine güç yetiremiyor olması da, en az Köroğlu'nun eşkıya olması kadar üzülmemiz gereken bir durumdur.

10. Bu yüzden içki, zina ve kumarın haram oluşuna dair ayetler, Medine döneminde nazil olmuş; örtünme de yine Medine döneminde farz kılınmıştır. Çünkü iman gerçek anlamda oturmadığı ve toplum temel bir ahlaki düzeye getirilemediği durumda; bu gibi emir ve yasakların uygulanması, ancak gösteriştten ibaret olacaktır. İnsanları inanmadıkları şeyleri yapmaya zorlamak; onları şahsiyetsizliğe, ikiyüzlülüğe, yalancılığa ve hatta ihanete sürükleyebilmektedir. Ya da bu olumsuz durumlar yaşanmasa bile; imanın gerçek anlamda yetişmediği ve şahsiyet kazanamamış birinden, tam anlamıyla verim alabilmek mümkün değildir.

Tarihi değiştirenler, bir avuç inanmış insanlardır. Bir avuç ta olsa inanmış, ne ettiklerini bilen, şahsiyetli insanlar...

İnsanın İnşası-2:

Kıyâm Yani Duruş ve İstikamet

Vahyin geliş sırasına göre ilk inen surenin Alak suresi olduğunu biliyoruz. Önceki yazımızda, bu surenin ilk beş ayetinde ele alınan iman meselesinden bahsetmiş idik.

İnsan, neye inandığına karar vermiş ve davasında da samimi ise; sonraki adım, kıyam yani duruş ve istikamettir.

Bu durum, ikinci olarak nazil olan Müddessir suresinde şu şekilde ifade edilmektedir:

“Ey Örtüsüne bürünen (Peygamber Aleyhisselam’a hitaben)! Kalk ve insanları uyar/uyandır.”⁵

Kıyam kelimesi, ayağa kalkmak anlamına geldiği gibi aynı kökten gelen “istikamet” kelimesi ile de benzer bir anlamı ifade etmektedir. Şu ayeti kerimeler de bu konuda tefekkür etmeyi elzem kılmaktadır:

“İnandığın gibi dosdoğru ol.”⁶

“Müminlerden adam gibi adamlar vardır.”⁷

“Sıratı müstakim üzere bizi devamlı kıl.”⁸

“Bizi sabit kadem eyle.”⁹

1. İmanın ilk gereği; imanı ve şahsiyetini hayata geçirmek ve bu hususta örnek olmaktır. Bu anlamda kıyamın ilk anlamına **“duruş”** diyebiliriz. Efendimiz SAV; ahlakı, cesareti, güvenilirliği, adaletten yana oluşu, zulme karşı duruşu, yardım severliği ve daha birçok özelliği ile erliğini ve insanlığını ispat etmiştir.
2. Kıyamın bir başka anlamı da **“ne yaptığını bilmektir”** diyebiliriz. Bunun günlük hayata yansımaları ise; başkalarının gündemine tabi olmak ya da sadece olaylara tepki vermek yerine; kendi ideallerini hatırdan tutmak ve bu uğurda mücadele vermektir.

⁵ Müddessir, 1-2.

⁶ Hüd, 112.

⁷ Ahzâb, 23.

⁸ Fatiha, 6.

⁹ Âli İmrân, 147.

3. Yukardaki meselenin siyasi yansıması ise mevcut sistemi takip etmek yerine kendi sistemini ortaya koyarak buna göre mücadele vermektir. “İstikamet” de diyebileceğimiz bu önemli ilke, insanın konjonktürel yaşaması ve olaylara göre şekil almasına engel olacağı gibi gündemi takip ederek vakit kaybetmenin de önüne geçecektir. Olayları tabi ki yakından takip edeceğiz ama ayrıntıda kaybolup geçmiş olayların peşine düşmek yerine meseleleri külli olarak görüp geleceğe bakmak icap ediyor.

4. Tepkisel hareketin ve sırf muhalif olmanın iki ana kusuru vardır: Birincisi vakit kaybı ve ne edeceğini bilmeden dolaşmak. İkincisi ise, mevcut durumu tersten üreterek olayların yön değiştirmesine göre şekil alıp savrulmak. Örneğin gayri müslime benzememe, temel bir İslami duruştur ama sırf gayri müslime benzememe uğruna inşa edilecek bir duruş; hayattan kopuk ve maslahattan uzak kalmamıza sebep olacaktır. Buna örnek olarak; teknolojinin, gayri müslim icadı olarak kerih görülmesi veya sadece kapitalizme muhalefet olsun diye paranın pis ve gereksiz bir şey görülmesi verilebilir.

5. Özetle kıyam; imanın gereğinin ne olduğunu bilmek ve buna göre ayağa kalkıp yola çıkmaktır. Bir yerden başlamadan menzile gitmek imkansızdır. Yolun yanlış olduğunu bilmek için bile yola çıkmak icap etmektedir.

6. Kıyamın bir başka gereği de, kendisi gibi şahsiyetli ve ne yapacağını bilen, faal ve inançlı insan yetiştirmektir.

7. Yetiştirmiş olduğumuz insanların illa birbirinden haberdar olması icap etmemektedir. Yani biz illa ki plan yapar ve sistem kurarız. Ancak bereketi halkedecek ve sonucu yaratacak olan Allah Teâlâ’dır. Zira yaratmak, O’na mahsustur. Şu halde bizim birbirinden habersiz de olsa yetiştirdiğimiz insanları, bir ideal uğrunda buluşturacak olan da Mevlâ’dır.

8. Böylece merkezileşmenin de önüne geçilmiş olacaktır. Bütün imkanları tek bir merkezde toplamanın dezavantajı; donukluğa sebep olmak, gücü kendinde görerek atalete düşmek ve olumsuz bir durumda bütün imkanların kaybedilmesidir. Oysa farklı imkanlar ve farklı yollar; sürekli gayret ve üretimi birlikte getirecek; olumsuz durumda bir grubun başarısız olması ya da bir imkanın kaybedilmesi, diğer imkanların devreye girmesi ile sonuçlanacak ve böylece de mücadele zevale uğramayacaktır.

9. Peki duruş ve istikamete rağmen yalnız isek veya bir sonuç alamıyorsak ne olacaktır? Ya da bir başka soru olarak “duruş ve istikameti kazanmak için yıllar gerekmekte iken biz bu kazanımları ne zaman fiiliyata döneceğiz” diyebiliriz. Buna cevap olarak diyoruz ki:

Mesele, insan olmak, insan kalmak ve insan olarak ölebilmektir.

Zira öldüğümüz gibi yani adam olarak mahşere gideriz.

Haşrolduğumuz gibi yani adam gibi de muamele görüp rızâyı İlâhîye nail oluruz.

Çünkü bütün mücadelemizin gayesi; makam ve şöhret elde etmek ya da dünyayı mamur etmek değildir. Bunlar araçtır. Gaye ise insanı ve insanlığı kurtarmaya gayret etmektir. Kurtuluş ise iman ve şahsiyet ile olur.

Bu yüzden önce kendimizi kurtarmak ve kendimiz gibi diğer insanları da imanlı ve şahsiyetli yapmaya çalışmak, bütün amellerimizin de gayesidir.

İnsanın İnşası-3:

Allah Teâlâ'yı En Büyük Bilmek

“Rabbini tekbir et.”¹⁰

1. Ayeti kerimeden ilk anlaşılacak mana; Allah'ı zikretmektir. Zikir; her daim Mevlâ'yı hatırd tutarak hesap gününü ve neyi niçin kimin adına yaptığını unutmamak içindir. Ayrıca zikir sayesinde şahsiyetli ve ahlaklı yaşarız. Yaşadığımız gibi de ölürüz.
2. Yine bu ayeti kerimede; inancını göstermek ve inancının gereğini yapmak ifade edilmektedir.
3. Ayeti kerimenin itikadi boyutu ise; en büyük olarak Mevlâ'yı kabul etmek ve buna göre davranmaktır.
4. Gündelik hayatta birçok korkumuz ve dikkate aldığımız bir sürü değer vardır. Bu korku ve endişeler tabi ki insanidir ve tabidir. Ama nihai noktada en büyüğün ve en kudretlinin, Allah Teâlâ olduğunu unutmamak gerekiyor. Yine diğer tüm korku ve kaygıları, Allah korkusu ve Mevlâ'ya hesap verme endişesi önüne geçirmemek gerekiyor.
5. Dünyadaki hastalık da, fakirlik de, bela da gelip geçicidir. Dünya ne kadar sıkıntılı olursa olsun sonunda ölüm vardır yani bir gün muhakkak tüm hastalıklar ve tüm sıkıntılar sona erecektir. Hatta dünyadaki sağlık ve zenginlik de yine geçicidir. Oysa ahret kalıcıdır. Ahretteki; ceza da, ödül de, bela da, rahmet de ebedidir.
6. Makam da, güç de, zenginlik de Mevlâ'dandır. Bunları alan da veren de O'dur. Yoksa zenginler ve güçlüler, bu gücü ve zenginliği hak ettikleri için ellerinde tutmadıkları gibi ebedi olarak da böyle kalacak değildirlir.
7. İnsanın, maddi olarak bir değeri ve önemi yoktur. Tüm kainat içinde insan, aciz bir zerreden ibarettir. Fakat insanı değerli kılan şey; Mevlâ'nın kendisine verdiği değer ve üstlendiği vazifeden başka bir şey değildir.
8. Yani insanların bize verdiği değere ve sahip olduğumuz diğer şeylere güvenmemeli; sadece Mevlâ'ya itimat ederek her şeyi O'ndan beklemeliyiz. Bu durumda insanların bizi anlamaması ya da bize değer vermemeleri; bizi anlamsız ve değersiz kılmaz.

¹⁰ Müddessir, 3.

9. İnsanların değer, kanaat ve iltifatlarının geçici olduğunu da unutmamak gerekiyor. Bugün bize değer verenler, zor zamanlarda ya da olumsuz durumlarda yanımızda olmayabilirler. Bugün çok korktuğumuz insanlar, yarın olmayacaklardır. Aksi de doğrudur yani bugün çok güvendiğimiz insanlar yarın ölebilirler veya güçlerini/sağlıklarını kaybedebilirler.
10. Dünya şartlarında haklı olmamız, ahrette de haklı olacağımız anlamına gelmediği gibi bugün kendimizi haklı gösterebiliyor olmamız mahşerde de kendimizi istediğimiz gibi savunacağımız anlamına gelmemektedir. Diğer taraftan bugün haklarımızı savunamamız ya da haklı iken haksız duruma düşmemiz veyahut da derdimizi kimseye anlatamamız, bu düzenin böyle gideceği anlamına gelmez. Mahşerde herkes yeniden muhakeme edilerek son karar Allah tarafından verilecektir.
11. Başta okuduğumuz ayeti kerime; dünyaya Bizans ve Sâsânilerin hakim olduğu, Ebu Cehil ve onun gibilerin Mekke’de her türlü siyasi, ekonomik ve hukuki imkanları elinde bulundurduğu bir dönemde; tek başına ayağa kalkıp yola çıkan Efendimiz SAV’e, kime karşı nasıl durması gerektiğini ifade etmek için vahyolunmuştur.
12. Bu yüzden; “dünyayı falan idare ediyor”, “falan sistemi yıkmak mümkün değildir”, “falan çok çalıştığı için bu makama ve zenginliğe sahip oldu” gibi vehimlere, geçici olarak kapılmak mümkündür. Fakat en kısa zamanda bu tür vehimlerden kurtularak her şeyi yerli yerine oturtmak, imanımızın bir gereğidir.
13. Özetle hayat, zor ve karmaşıktır. Dünyada bir sürü güç ve denge unsurları vardır. Farklı hesaplar ve planlar, her an yapılıp uygulanmaktadır. Bize düşen, bir sonraki yazımızda inşallah yazmayı arzu ettiğimiz gibi, bir dava sahibi olmak ve bu davanın gereklerini yaparak istikamet üzere kalabilmektir.
14. Örnek olarak; bizim amaç olarak edindiğimiz bir takım şeylerin, başkaları tarafından araç olarak görülmesi verilebilir. Örneğin bazıları için çocuk bir amaç iken başka insanlar için çocuklar, belli bir amaca gitmek üzere istifade edilecek olan imkanlar olarak kabul edilmektedir. Yine örneğin fakirlerin amaç olarak gördükleri para, zenginler için gücü elinden tutmak veya daha fazla para kazanmak için bir araçtan ibaret olabilmektedir.
15. Şu halde güç, zaaf, fakirlik, zenginlik; hatta dünya ölçeğinde kazanmış olmak veya kaybetmek bile izafidir, görecelidir, değişkendir, arızı bir durumdur.

Özetle belirtmek gerekirse şartlar da zaman da yaratılmıştır.

Yaratılmış olan her şey ise insanın emrine ve hizmetine sunulmuştur.

şartlara ve zamana teslim olmak değil, şartları teslim almak gerekir.

İnsanın İnşası-4: Şahsiyet

Şahsiyet ile kasıt, kelime anlamından da anlaşılacağı gibi insan olmaktır. İnsan ise Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Bu durumda insan olmanın şartı, kendisine verilen görevi ifa etmektir.

Fakat bu görevi ifa edebilmesi için insanın bir takım özellikleri haiz olması gerekir. Bu özellikleri şöylece sıralayabiliriz:

1. **İman:** İman, bilgi ile olur ve insanın varlık alemindeki yerini bilmesidir diyebiliriz. İmanın şartları ile alakalı hususları zaten bildiğimiz için ayrıca tekrara gerek yoktur. Pratik alana yansımaları açısından iman; **“insanın, kendisini yaratan ve diğer yaratılmışlarla olan ilişkisini bilmesi ve kabul etmesidir”** şeklinde tarif edebiliriz. İnsanın vazifesinin yeryüzünün imar ve idaresi olduğunu söylemiştik. Bu durumda diğer tüm kainat ta bize emanettir ve bizim hizmetimize sunulmuştur. Bu nimetlerden helalince istifade ederiz. Nimetin şükrü ise hamd ile yani nimetin hakkını vermekle olur. Tüm bunları bize bahşeden ve nasıl istifade edeceğimizin kurallarını koyan da Mevlâ'dır. Bizi de kainatı da yaratan Mevlâ olduğuna göre bizimle kainat arasında bir uyum vardır. Ve ayrıca bu durumda her şeyayı fitratına uygun olarak kullanmak, yine halife olmanın gereğidir.
2. **Ahlak:** Aslında imana en yakın şey olup insanın Mevlâ ve yaratılmışlarla olan ilişkisine göre kendi ile ilişki kurması ve kendini bu ilişkiye göre şekillendirmesidir. İnsanın kendisi de bir emanettir. Bu durumda kendimize karşı da sorumluluklarımız vardır. Ayrıca her insana ve kendimize, fitratımıza uygun olarak davranmak da kulluğun gereğidir. Bir başka ifade ile insanlar, farklı farklı yaratılmıştır. Şükrün gereği de bu farklılıkları keşfederek hayırlı işlerde bunlardan istifade etmektir. İnsanın fitratını bozmak ya da onu gereği gibi kullanmamak da hem zulümdür hem de insanın kainattaki konumuna uygun değildir.

Bu ilk iki madde, **şahsiyeti** oluşturmakta olup geleneğimizde bilgi ve ahlak; **felsefe** ile elde edilmektedir. Bu durumda felsefeyi, insanın inşası olarak tarif etmek daha uygun olacaktır. Burada felsefenin başka tarifleri ya da yansımalarını; konumuzla alakalı olmadığı için dikkate almıyoruz. Ayrıca yanlış bilinen veya kötüye kullanılan anlamlar ile de ilgilenmiyoruz. Zira bir şeyin suiistimal edilmesi, o şeyin özüne dahil olmadığından bu şeyin reddini de gerektirmez. Tabi ki imanın temel esasları İslam'dan alınmıştır ve diğer bilgilerimiz de bu temel kaideler üzerine inşa edilmelidir.

3. **Amel:** Yaratıcı, yaratılmış ve kendimizle olan ilişkimizi; pratiğe geçirmek yani bir başka ifade ile imanın gereğini yapmaktır. Amel; bize verilen nimetleri, en iyi şekilde ve sonuna kadar, dünyada ve ahrette bize faydalı olacak işlerde kullanmaktır. Amel sadece fiili durum olmayıp fikri, ilmi ve siyasi her türlü eylem ve davranış da amele dahildir.

4. **Yetenek ve diğer bilgiler:** Amellerin gerçekleşmesi için diğer bilimler ve sanatlar gereklidir. Bu durumda insan hayatı için gerekli olan meşru her bilginin öğrenilmesi ve bilinmesi zaruridir. Amelin tanımından da anlaşılacağı gibi maddi-manevi, ilmi-fikri-siyasi, ekonomik ve tüm diğer imkanlar; kazanılması ve elde edilmesi gereken yetenekler ve becerilerdir.

Özetle şahsiyet, iman ve ahlak ile oluşur; amel ve becerilerle kemale erer ve tezahür eder.

İnsan, Her Şeye ve Herkese Rağmen İstedliğini Tercih Edebilme Kudretine Sahiptir

Bu yazımızda şu sorulara cevap aramayı arzu etmekteyiz:

- Kötü bir ailede yetişmiş olan bir kimse hakikati nasıl bulacaktır?
- Kötü bir çevre ve kötü bir eğitimden insanları nasıl muhafaza edeceğiz?
- Hakikati anlayamayan veya bilemeyen kişilerin sonu ne olacaktır?
- Kendini kontrol edemediklerini iddia edenlere ne cevap vermeliyiz?

1. **Öncelikli olarak ifade etmek istiyoruz ki; bütün insanlar eşit olarak yaratılmıştır.** Yani bütün ruhlar, insan olmak bakımından aynı kabiliyetleri, yaratılışları itibariyle ihtiva ederler. Zira hepsi özünde insan olmaktır ve hepsi de insan olmanın asgari şartlarını taşımaktadır. Bu da akıl ve duyu sahibi olmak, irade ve duygularımız gibi temel özelliklerimizdir. **“Her doğan, fitrat üzere doğar”**¹¹ hadisi şerifi, bu anlamı ifade etmektedir. Bu yüzden doğuştan her insan;

- İyi-kötü,
- Güzel-çirkin,
- Doğru-yanlış (hak-batıl),
- Adalet-zulüm ve
- Faydalı-zararlı ayrımı yapabilmektedir.

2. **İnsanların ilk farklılaşmaya başladıkları nokta, bedenleridir.**

- Bu da ilk olarak kadın ve erkek olmakla meydana gelir. Aslen aynı insan ruhuna sahip olan insanoğlu, kadın ve erkek bedenini almakla, bazı duyu ve özellikler açısından farklılaşmaya başlarlar.

- Yine genç, yaşlı ve çocuk olmak da bir farklılıktır. Bedenimizdeki bu değişiklikler nedeniyle bazı duyu ve tecrübe farklılıkları yaşarız.

- Yine mesela, bedenimizdeki bir eksiklik veya fazlalık nedeniyle bazı özelliklerimizi de kaybedebilir ya da farklı kullanabiliriz. Örneğin görme beyinde yani eskilerin tabiriyle ruhta gerçekleşir fakat gözdeki bir eksiklik, görmeyi etkiler. Yine bedenimizdeki bir hastalık, mesela öfke duygumuzu etkileyebilir. Bedensel farklılıklardan dolayı meydana gelen özelliklerden biz mesul olmayız. Bu kaddedir. Kaderdeki bir farklılıktan dolayı insanlar yargılanamaz ya da sorumlu tutulamaz. Fakat

¹¹ Buhârî, Tefsir; Rûm, 2.

diğer fertlerin bu tür insanlara yardımcı olmaları esastır. **O yüzden kadın ve erkekler de birbirlerine farklı konularda yardımcı olmalıdırlar.**

3. Farklılıkların ikinci kaynağı, insanın **“doğduğu aile ve büyüdüğü çevre”**dir. Eşit özelliklere sahip iki insan, farklı aile çevrelerinden dolayı farklı duygulara sahip olabilirler. Örneğin bir Hindû’ya göre bir fare temiz iken Anadolu’daki bir insana göre fare en necis hayvanlardandır. Bu biraz da görgü meselesidir. Bu durum, fitrat ile ilgili hadisin devamında; **“fakat anne ve babası, onu, Yahudi, Hıristiyan veya Mecusi yapar”**¹² şeklinde ifade edilmiştir. Fakat yine de kötü bir aile veya çevrede doğup büyümek, kişinin yanlış işler yapması için bahane olamaz. Bu yüzden “bezm-i elest”te Mevlâ, hepimizden söz almıştır.¹³

4. Farklılığın üçüncü bir nedeni ise **“eğitim ve öğretim”**dir. Bir başka ifade ile eşit şartlarda eşit bir aile ve çevrede doğup büyüyen iki kişi, eğitim ve öğretimle birbirinden farklı insanlar olarak yetiştirilebilirler. **İşte bu gerekçeden dolayı tebliğ ve davete muhtacız.** Bu konuya verilebilecek en bilinen örnek, devşirme ile gayri müslim ailelerden alınan çocukların Yeniçeri ve diğer bürokratik görevlerde, İslam’a hizmet için istihdam edilmeleridir.

5. İnsanların farklı özellik ve tercihlere sahip olmasının dördüncü sebebi ise **“irade”**dir. Yani aynı ailede doğup aynı şekilde yetiştirilen iki insan da birbirinden farklı olabilmektir. Buna verilecek en güzel örnek ise Hâbil ve Kâbil’dir. Hazreti Adem ile Havvâ annemizin terbiyesinden geçen bu iki kardeşten birisi hakkı, diğeri ise batılı temsil etmektedir. İmtihanın asıl gerçekleştiği yer de tam bu noktadır. Bu sayede iyiden kötü, kötünden iyi doğar. **“Dileyen iman eder, dileyen de karşı gelir”**¹⁴ ayeti kerimesi ile **“Biz, insana, iyilik yapmayı da kötülük yapmayı da salık verdik”**¹⁵ ayetleri, bu hususu işaret etmektedir.

6. Şu halde, her ne kadar insanın şahsiyet ve karakterinin %80 oranında kalıtsal ve çevre-aile şartlarına bağlı olarak şekillendiği söylene de insan; tüm bu özelliklerini ve duygularını, kontrol edip değiştirebilmek kabiliyetine sahiptir.

7. Zaten normal olan da budur. Zira her insan mahşerde kendi hesabını kendi verecektir. Dünyada da kendi kararlarının bedelini kendi ödemektedir. Bu yüzden kendi kararını kendi vermesidir. Kişiyi karar verirken düşen görev;

¹² Buhâri, Tefsir; Rûm, 2.

¹³ A’râf, 172.

¹⁴ Kehf, 29.

¹⁵ Şems, 8.

- İstişare etmek ve
- Bir de tarihi ve güncel tecrübelerden istifade etmek.

8. Bize düşen ise;

- İnsanlara iyi bir aile ve iyi bir çevre sağlamak,
- Akabinde insanlara iyi bir eğitim vermektir ve
- Onları sürekli kontrol ederek nasihatte bulunmaktır.

9. Son olarak insanın, Allah'ın halifesi olması hasebiyle Allah Teâlâ'ya ait sıfatları taşıdığını ve bazı özel donanımlara sahip olduğunu hatırlatmak istiyoruz. Bu donanımlardan en önemlisi **“dilediğini tercih etme”** ve bir de **“tercih ettiğini Allah'ın izni ile gerçekleştirebilme”** kudretidir.

Kadın Olmak İçin Kul Olmak Şarttır

İnsanın, Allah Teâlâ'nın yeryüzündeki halifesi yani temsilcisi olma vasfı Allah Teala'nın "kulu" olma şartına bağlıdır. Kadın ya da erkek olmak, her ne kadar kul olma konusunda bir ayrıcalık sebebi olmasa da; kadınlara ve erkeklere Allah tarafından farklı sorumluluklar yüklenmiştir. Kadın ve erkek hakları da bu sorumluluklara göre düzenlenmiştir. Yani haklar arttıkça sorumluluklar artmakta; sorumluluklar azaldıkça haklar da azalmaktadır. Son zamanlarda gündeme getirilen "özgürlüğün" sınırı da "sorumluluk" ile çizilmelidir. Yani sorumluluk azaldıkça özgürlük de azalmalı; özgürlük de, sorumluluk arttığı oranda artmalıdır.

Burada asıl dikkat edilmesi gereken mesele; hakların, sorumlulukların ve özgürlüğün ana sınırlarının, Allah Teâlâ tarafından çizilmiş olmasıdır.

Kadın olmanın anlamı, getirmiş olduğu sorumluluklar ve kadın hakları konusunda İslam dini tarafından çizilmiş temel esaslar dikkate alınarak söz söylemek gerekir:

1. Öncelikli olarak bilinmesi gereken husus, kadın ve erkeğin eşit olarak yaratılmadığıdır. Buradaki eşitsizlik, kul ya da insan olma konusunda değil hak ve sorumluluklar hususundadır. Yoksa kadın ve erkek; Allah katında kul olmak, hesaba çekilmek, Allah'ın gazabını ya da rızasını kazanmak konusunda eşittirler. **"Erkekler kadınların koruyucusu ve idarecisidir. Bunun sebebi, erkeklerin kadınlar için mallarını harcamalarıdır. Biz, insanları bazı yönlerden birbirinden farklı yaratık."**¹⁶ ayeti kerimesi; bu eşitsizliğin hak ve sorumluluklar konusunda olduğunu ifade etmektedir.

2. Yukarıdaki ayeti kerimeden anlaşılacağı üzere erkeklerin ilk sorumluluğu; ailenin geçimi, aile fertlerinin idaresi/terbiyesi ve ailenin her türlü mukaddesatının korunmasıdır. Zorunlu haller dışında kadın, ailenin korunması ve ailenin geçiminin sağlanmasından sorumlu tutulmamıştır. Kadınların iş hayatında yer almaları konusunda ilk göz önünde bulundurulması gereken husus budur. Hazreti Hatice'nin ticaret ile uğraşması, kadınların modern köleler olarak istihdam edilmesine asla bir meşruiyet zemini olarak gösterilemez. Fakat bu durum, kadınların sosyal ve ekonomik hayata katkıda bulunmaması anlamına gelmez. Allah'ın kadınlara yüklediği görevleri onlara yüklememek ve İslam dininin mahremiyet ve diğer mukaddesatları ile ilgili koyduğu kurallara riayet etmek şartıyla hanımların sosyal hayatta yer almalarında

¹⁶ Nisa, 34.

herhangi bir sakınca yoktur. Hatta Efendimiz SAV döneminde bazı kadınlar savaflara yardımcı ve hasta bakıcı olarak iştirak etmiş; bazı kadınlar bizzat mücahide olarak savaşmışlardır.

3. Özellikle Hanefi mezhebinde, kişinin kendisine farz veya vacip olmayan sorumlulukları yüklemesi mekruh görülmüştür. Örneğın adak adamak hoş görülmemiş; bunun yerine başımıza gelen iyi şeyler için Őükür amaçlı, kötü şeyler için de sadaka amaçlı iyilikler yapılması tavsiye edilmiştir. Yine yolculuk esnasında 4 rekatlı farz namazlarının 2 rekat olarak kılınmasına dair ruhsatı ihmal etmek yani yolculuk esnasında 4 rekatlı farzları 2 rekat yerine 4 rekat olarak kılmak hoş görülmemiştir. **“Orta yollu olunuz”**¹⁷ ve **“Dinde aşırı gidenler helak olmuştur”**¹⁸ gibi birçok hadisi Şerifte; insanların kendilerine fazla yük yüklememeleri emredilmiştir. Bu durumda kadınların, kendilerine hesabı sorulmayacak işlerle kendilerini mükellef tutmaları akıllıca ve de aynı zamanda İslâmî bir tutum değildir.

4. Hadisi Şeriflerde; beş vakit namazını kılıp iffetini de muhafaza eden kadınların cennete girecekleri; kadınların hamilelik ve doğum gibi amellerine cihat sevabı verileceği, kadınların çocuk emzirme ve lohusalık hallerinin de yine günahlara kefarete olacağı ifade buyurulmuştur. Ayrıca kadınların çocuklarına ve eşine hizmet etmesinin, **kadınların cihadı** olduğu da rivayet edilmiştir.¹⁹

5. Kadın olmanın en önemli göstergesi ve en nihai amacı anne olmaktır. Hadisi Şerifte, cennetin anne olan kadınların ayakları altında olduğu ifade buyurulmuştur.²⁰ Yani özetle yukardaki hadisi Şeriflerde verilen müjdelere nail olmanın en temel Şartı anne olmaktır. Maalesef modern dönemde, batıl dünya görüşünün de propagandası ile “anne” olmak küçük düşürücü bir vasıf olarak kabul edilmekte; “ev hanımı” ifadesi hakaret olarak algılanmaktadır. Son dönemlerde Batıdan gelen fikri akımların ve müktesebatın da etkisiyle kadınların evlenip eş ve anne olmak yerine kapitalist sisteme dahil edilmeye çalışıldığını üzülererek görmekteyiz. Aynı durumun erkekler için de geçerli olduğunu unutmamak gerekir. Erkekler de eş ve baba olmak yerine kariyer ve iş hayatındaki başarılarına yönlendirilmektedir. Tabi ki iş hayatımız önemlidir. Zira insan olarak ilk vazifemiz dünyayı her açıdan imar etmektir. Fakat insan neslinin devamı için evlenip çocuk sahibi olmak da Şarttır. Evlenmemek ve çocuk sahibi olmamak, insan

¹⁷ Buhârî, Rikak, 18.

¹⁸ Müslim, İlim, 4.

¹⁹ Ahmed bin Hanbel, Müsned, 1573 numaralı hadisi Şerif.

²⁰ Nesâi, Cihad, 6.

neslinin devamına engel olmaktır. Ayrıca mümin nesillerin yetişmesi için aile hayatı zorunludur. Çocuk sahibi olmamak ve çocukların terbiyesi ile ilgilenmemek; batıla en büyük hizmettir. Son olarak, Peygamber Efendimiz SAV'in evlenip çoğalmayı bizlere emrettiği; bekar olarak ölmememizi, en kötü insanın bekar olarak ölen mümin olduğunu, evlenmeyenin ümmetinden olmadığını ve ümmetinden olmayana da şefaahat etmeyeceğini buyurduğunu hatırlatmak isteriz.²¹

6. İlimin kadın ve erkek her Müslümana farz olduğu doğrudur. Bazı bilgiler, farzı ayn yani tüm müminlere farz iken bazı ilimler farzı kifayedir; yani sadece ümmetin işini görecektir kadar kişinin bu ilimleri bilmesi yeterlidir. İman konuları ile günlük hayatta bizi ilgilendiren ibadet, evlilik, alışveriş ve ahlak konularının bilgisi farzdır. Fakat ilmin farz oluşu; çocuklarımızı her türlü ortamda ve her durumda okutacağımız anlamına gelmez. Müslümanların öncelikli görevi, çocuklarını İslam inanç ve ahlaki değerlerine uygun olarak eğitecekleri şartları oluşturmaktır. **“Defi mefâsit, celbi menâfi'den yeğdir”**²² kaidesi gereğince; iyilik yapmak için günaha girme caiz görülmediği gibi; bir günahın terkinin, iyilik yapmaktan daha sevap ve daha öncelikli olduğu ifade edilmektedir.

7. Kızlarımızın da ilimle ve cihatla mükellef olduğunu ifade etmekle birlikte; özellikle sosyal medyada, ilim ve cihat uğruna İslam ahlak kurallarının hiçe sayıldığına şahit oluyoruz. Böyle bir faaliyet İslami olmadığı gibi bu tür faaliyetlerin bereketi olmayacağını ve İslam'a fayda yerine zarar getirdiğini unutmamalıyız.

8. Son olarak hatırlatmak istediğimiz bir husus ta kadına erkeğin yükünü yüklemenin; erkeğe de kadın gibi muamele etmenin fitrata, tabiata ve Sünnetüllâh'a (yani Allah kainata koyduğu maddi kurallar ile manevi kanun ve kaidelerine) aykırı davranıştır. Ayrıca Allah Resülü SAV; (giyim, kuşam ve davranış konusunda) erkeğe benzemeye çalışan kadına ve kadına benzemek için uğraşan erkeğe lanet etmiştir.²³ Kadınların yeryüzünde idareci olmaları²⁴ ile ilgili hadisi şerifte ifade edilmek istenen bir anlam da; erkeklerin erkek gibi davranmadığı ve üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmediği durumlarda kadınların erkek gibi davranacağı ve erkeklerin yerine geçecekleridir.

²¹ Buhârî, Nikah, 1.; Müslim, Nikah, 5.

²² Mecelle, 30.

²³ Ahmed bin Hanbel,II/325.

²⁴ Buhârî, Meğâzi, 82.

Kararsız Olmak, Her Kararın Peşinde Gitmek ve Usule Uygun Alınmamış Kararda Israr Etmek Arasında

“Karar verdikten sonra artık Allah’a tevekkül et.”²⁵

1. Kararsızlık yani bir karar verememe hali, vesveseden olup vesvese de Efendimiz SAV tarafından tavsiye edilmemiş ve kerih görülmüş bir iştir. Kesin bilgi olmayan yerlerde zannı galip ile amel eder ve bir karar veririz.
2. Verilen karardan dönmek ise ahlaki bir zafiyet olup, bütün işlerin yarım bırakılmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden usule uygun olarak verilen kararların arkasından gitmek gerekir. Kararın sonucunun ne olacağını ise görmeden bilemeyiz. Bu yüzden usule uygun olan kararları sonlandırmak ve bir bedel varsa bunu da ödemek gerekiyor.
3. Yanlış karar almak korkusu da karar almaya engel değildir. Zira insan, hata ederek doğru yapmayı öğrenen bir varlıktır. Ve ayrıca biz üzerimize düşeni yaptıktan sonra, neticeyi hayır veya şer olarak halk edecek olan Mevlâ Teâlâ’dır.
4. Başkalarının kararlarının peşinden de körü körüne gitmek, bir başka ahlaki problemdir. İnsan, kendi kararlarını kendisi almalıdır. Zira kararlarımızın dünya ve ahrette bedelini biz ödeyeceğiz.
5. Karar alırken;
 - Karar alacağı meseleyi bilmek,
 - Sorunları ve çözümleri doğru olarak tespit etmek,
 - Kendini ve kapasitesini iyi tanımak,
 - Her ne olursa olsun ehil ve güvenilir kimseler ile istişare etmek,
 - Meseleyi münferit olarak ele almak haricinde diğer meselelerle bir bütün dahilinde de düşünmek,
 - Ve neticenin hayır olması için Mevlâ’ya sığınıp dua etmek karar almanın şartlarından. Karar almada, kişinin kendini tanıması, karar almanın en önemli aşamalarındadır. Zira bazen olayı ve sorunları tam olarak idrak ederiz. Ama çözümler, bizim fitratımıza uygun olmayabilir ya da bizim kapasitemizi aşabilir.
6. Başkalarını ilgilendiren meselelerde, tüm ihtimalleri hesaplamadan ve tüm tarafları dinlemeden karar vermemek, en uygundur.

²⁵ Âli İmrân, 159.

7. Açken, öfkeliyken veya daha başka zor durumlarda karar vermemek tavsiye edilmiştir.

8. Yine kritik kararlardan önce uyumak da tavsiye edilmiştir. Uyku, ruhen ve bedenen toparlanmamızı sağlar. Bu da meseleleri daha sağlıklı ve daha geniş açıdan görmemize vesile olur.

9. Kararsızlık ve karar değiştirme nasıl yanlışsa; usulüne uygun olmadan alınan kararlarda ısrar etmek de o derece yanlıştır.

10. Söz dinlememek, istişare etmemek ve nasihate kulak asmamak; müminin vasfı değildir. Hatta hakikate kulak tıkamak ve nasihati sevmemek, kalbin mühürlü olmasına delalettir.

11. Geç alınmış karar, karar değildir.

12. Daha önceki kararlar, bir tecrübe olabilir ama her dönemin kendine has şartları olduğunu unutmamak gerekir. Yani;

- Kararı alan kişiye,
- Kararın muhatabı olan kişiye,
- Zamana,
- Mekana,
- Usul ve yönteme,
- Ve diğer şartlara göre aynı meseledeki karar ve hükümler, farklılık arzedebilir.

13. Başkası hakkında karar vermek, nefse hoş gelse de sorumluluğu ağır bir iştir. Zira birinin bize güvenmesi ve kararları bize havale etmesi, sorumluluk ve hesaba bizi de ortak etmesi demektir. Akıllı insan;

- Her sözü üstüne alınmaz,
- Her soruya cevap vermez,
- Uğraşamayacağı insanları başına toplamaz,
- Ve her işin sorumluluğunu üstüne almaz.

14. Son olarak; ağızdan çıkan bir kelime ve en küçük bir davranışın dahi hesabının olduğunu; en ufak bir kötülüğün ve önemsiz görülen bir iyiliğin de karşılığının olduğunu hatırlatmak istiyoruz.

Yani “ağzımızdan çıkan her sözün esiriyiz.”

Yunus Emre merhumun “SÖZ OLA” şiirini tavsiye ederek yazımızı bitiriyoruz.

Kınama ve İftiraldan Korkmamak İçin İltifatlara İltifat Etmeyiniz

“Ben bütün bunlar için sizden (maddi veya manevi) bir ücret, bir karşılık beklemiyorum.”²⁶
buyuruyor bütün peygamberler.

Tabi ki dostlarımız var.

Tabi ki iyi insanların şahitliği bizim için önemli.

Tabi ki marifetin iltifata ihtiyacı var.

Tabi ki insanları nefret ettirmek ya da onların düşmanlıklarını kazanmak gibi bir arzumuz yok.

Tabi ki insanların gönüllerini kazanmaya çalışıyoruz.

1. Fakat bütün bunlar, Allah’ın rızasına uygun olduğu sürece makbuldür. İnsanların, Allah’ın emrine uygun olmayan işlerde iltifatına; Allah’ın emrine uygun işlerde ise kınamalarına aldırış edilmez.
2. Ayrıca her insanın iltifatı, kınaması ve şahitliği de makbul değildir. Bizler için, ilim ve ahlak sahibi insanların eleştiri ve taltifleri geçerlidir. Yoksa cahil veya İslam’a aykırı dünya görüşünü belirlemiş insanların görüşleri bizim için asla makbul olamaz.
3. Bu durumda bugün ehli küfür ve batıl tarafından İslam’a aykırı bazı işlerin güzel gösterilmesi ve hatta ödüllendirilmesi; ehli sünnet ve mutedil inanca sahip Müslümanların radikal ve hatta terörist olarak gösterilmesi, bizim için utanılacak bir durum değil aksine övünülmesi gereken bir tutumdur. Halbuki İslam düşmanları, bizi ödüllendirdiğinde ve iltifat ettiğinde kendimizden şüphe etmeli ve yaptıklarımızı gözden geçirmeliyiz.
4. Dünya hayatı geçicidir. O yüzden buradaki hükümler de ebedi ve mükemmel değildir. Geçici olmayan nimet ve kararlar, ahrettedir. Bu durumda asıl önemli olan, mahşerde Mevlâ’nın hakkımızda ne karar vereceğidir. Bugün kınamasından korktuğumuz veya iltifatına değer verdiğimiz insanlar hakkında da son kararı verecek olan Allah’tır. Özetle dünyadaki en rezil ve itibarsız hayat, en fazla yüz sene sürecektir. Oysa ahiret hayatı sonsuzdur. Buradaki kınamaların da gerçekte bize zararı, iltifatların ise pek bir yararı yoktur.

²⁶ Şuarâ, 109,127 ve 180.

5. Efendimiz SAV, insanların ve özellikle de toplumun önde gelenlerinin yüzlerine karşı övülmeleri durumunda bu insanların şımaracağı ve hatalarını göremeyecekleri hususunda bizleri ikaz etmiştir.
6. Bunun yerine iyi işleri tebrik ve duayla desteklemek, yanlış işleri ise ikaz ve yine duayla düzeltmeye çalışmak tavsiye buyurulmuştur.
7. İnsanları sevdiğimizi söylemek meşru hatta güzel bir iştir. Fakat buradaki sevgi, Allah'ın rızasına uygun ve meşru işlerde olmalıdır. Müslüman, sevgi ve merhamet dolu, kibar ve nazik, güler yüzlüdür.
8. İnsanlardan şüphe etmek ve kusurlarını araştırmak men edilmiştir. Fakat İslam'ın ve insanların maslahatı söz konusu olduğunda kusurların değerlendirilmesi ve insanların güvenilirliklerinin araştırılması bir vazife haline gelir. Fakat bunu herkes yapamaz. Sadece görevli ve ehil kimseler özelinde bu işler yürütülmelidir.
9. Tabi ki bugün insanlara güvenmekte zorlanıyoruz. Tabi ki bu şüphede haklıyız. Herkeste şüphayle yaklaşmama ama doğacak olumsuz durumlardan da korunmamın yolu, bütün işleri usulüne uygun olarak yapmaktır. Örneğin Allah CC ve Resülü SAV, bütün akitlerin şahitle ve hatta yazılarak yapılmasını emretmiştir. Buna aile fertleri ve dostlar arasındaki ilişkiler de dahildir.
10. Müslümanların geleceği hususunda endişe ediyoruz haklı olarak. İslam'a ve Müslümanlara ihanet eden, bencil ve şahsi çıkarlarını düşünen, ehliyetsiz ve cahil insanların çokluğundan şikayet ediyoruz. Bu ise ya davaya olan inancımızı sarsıyor ya da kendimizi değerli ve davanın sahibi olarak görüyoruz. Oysa biz, davanın sahibi değiliz. Sadece bu uğurda mücadele eden biriyiz. Allah'ın en sevgili ve en takva kulu da biz değiliz. Mesele, bizim dava için ne kadar çalışıp ne kazandığımızdır. Yoksa Allah, kendi davasına sahip çıkacak birilerini illa gönderecektir.
11. Özellikle siyasi ve İslami meselelerde güvenilecek kimse olup olmadığına dair düşüncemiz, kendimize olan güven ve inancımızla alakalıdır. Eğer biz gerçekten samimiyet ve gayretimize inanıyor isek; bizim gibi insanlar illa vardır yeryüzünde. Eğer biz varsak, illa ki birileri vardır. Hatta daha çok sayıda vardır. Ve hatta bizden daha samimi ve daha gayretli olanlar vardır. Eğer kendimize güveniyor isek; inancımız, bu şekilde olmalıdır. Aksi halde yeryüzünde samimi kimse olmadığına inanan kimsenin aslında kendine güveni ve inancı yoktur demektir.

Namuslu Olmak ve Olmamak Üstüne...

1. Namus deyince; asgari ve meşhur şartları hepimiz ta'dât edebiliriz herhalde. Bu şartları tabi ki kabul ediyor ve bu hususlara asla itiraz etmiyoruz. Fakat namus, sadece kadınlara özel veya kadınlarla alakalı bir durum değil. Aslında namus, en fazla erkeklere ve özellikle de adam olanlara lazım olan bir şey.

2. Veya namus sadece iffet veya örtünmekten de ibaret değildir:

- Söz ve ahit, namustur.
- Emanet ve sır, namustur.
- Vefa ve dostluk da namuslu olmaya dahildir.
- Dava, namustur.
- Tüm mukaddesat, namustur.
- Görev ve sorumluluklarımız, namusumuzdur.
- Şahsiyetli ve adam olmak, namusa dahildir.
- İstikamet, namuslu olmanın gereklerindedir.
- Cesaret ve azim de yine namuslu olmanın şartlarındandır.
- Hüsnü niyet ve hüsnü zan da namusa dahil işlerdendir.

Bu durumda, meşru olan tüm bu işlerin aksi durumlar, “**namussuzluk**” olarak nitelendirilebilir. Kelime ağır olabilir ama bunları ifade etmemiz gerekiyor zira aksi halde bu işlerin sonucu daha ağır ve telafisi olmayan durumlar olabilir.

3. Tesettürün de sadece başörtüsü ile alakalı olmadığını da tam yeri gelmişken hatırlatmak istiyoruz. Tesettürün sınır ve tarifleri, aşağı yukarı üzerinde ittifak edilmiş ve bilinen konulardır. Konu ile alakalı bestseller kitaplar yerine klasik kaynaklara bakmak yeterli olacaktır. Tabi ki örf ve ayrıntılarda ihtilaflar olabilir.

4. İnsanları ahlaklı veya ahlaksız olarak nitelendirmenin bazı şartları vardır:

- Evvela insanları terbiye etmeliyiz. Terbiye ile verilmesi gereken ilk şey ise iman ve şahsiyettir. Terbiye olmadan, insanları yargılayamayız. Zira Efendimiz SAV, kendisine düşmanlık edenleri; “cahil” olarak nitelendirmiştir. Zira cahil olmayan bir insan, kendisini dünya ve ahrette mutlu edecek şeylere nasıl düşman olabilir!
- Sonra insanları, ahlaklarını bozacak şeylerden korumak gerekir.
- Son olarak da insanların ahlaklarını tamamlayacak işlerde onlara destek olmak gerekir. Buna örnek olarak, bekar birini evlendirmek verilebilir. Bir önceki maddeye örnek olarak ise harama götüren işlerin engellenmesi gösterilebilir.

İnsanları evlendirmeden ve onları harama götüren şeyleri engellemeden, onlara namussuz veya ahlaksız diyemeyiz.

- Son olarak insanları denemek gerekir. Para veya makam ile denenmemiş bir insana, bu konularda güvenmek aceleciliktir.

5. Ortamı düzeltmeye çalışmamak da kötü insanların işlerine ortak olmaktır. Yani sadece kendimizi düzeltmek yetmez. Gücümüz nispetinde diğer insanlardan da mesulüz. Bu durumda başka insanları bir takım günahlarla itham ederken; “acaba bu günahlarda bizim ne kadar dahilimiz vardır?” sorusunu sormamız gerekmez mi?

6. Yine insanlara zulmeden veya imkanı olduğu halde zulme sessiz kalan insanların namuslu olma iddiaları anlamsız ve faydasızdır. Tabi ki herkesin hesabı Allah’a aittir. Fakat yapılanların ucu bize dokunuyor ise bunu yapanlar hakkında tedbirli olmak da yine bize düşer. Zulmü sadece kaba güç olarak anlamamak gerekiyor. Ekonomik sömürü, istismar, emeğin karşılığını ödememe, ticari hile gibi birçok husus ta zulümdür. Görev ve sorumluluklarımızı yerine getirmemek de zulümdür. Gücümüz yeten meselelerde, kötülöklere engel olmamak da bir zulümdür. *Örneğin bir patronun, işçisinin hatalarını görmezden gelmesi ve düzeltmeye çalışması veya engel olmaması da; o işçiye de, işe de, kendine de ve o işten etkilenen insanlara da zulüm değil midir?*

Özetle; insan ahlakı bir bütündür. Ahlaklı olmayı veya olmamaya, sadece kendi seçtiğimiz veya kendimize kolay gelen birkaç husus üzerinden karar veremeyiz.

Aslında başkalarının ahlaklı olup olmadıklarına karar vermek de bizim vazifemiz veya hakkımız değildir.

Zira insan; başkalarının zahirine göre karar verebilir ancak. Yani başkalarının batınını bilemeyiz.

Oysa kendi hakkımızdaki karar ise zahirimize göre değil batınımıza göre olmalıdır. Zira herkes kendini ve gönlünü bilir. **Kişi, kendini kandıramaz çünkü.** Kendine yalan söyleyemez. Sadece çok zalim, çok cahil veya inkarda inat eden kişiler kendini göremez. Zira bunların kalpleri mühürlenmiş ve hidayetleri karartılmıştır.

Ölçülü Olmak

Mevlâ Teâlâ, her şeyi bir **mizan** ve ölçüye (**kader**) göre yarattığını ifade buyurmuştur ki buna **sünnetullâh** da diyoruz. Kainatta olduğu gibi manevi alemde de her şeyin bir kuralı ve ölçüsü vardır. Bu yüzden mesela bazı hata ve günahlarımızın karşılığını da manevi veya maddi sıkıntılar olarak görürüz. Mesela yalan ve hilenin sonunda toplumsal huzursuzluk ve güvensizlik oluşur. Aç gözlülüğün sonu rekabet ve zulümdür. Yine bencilliğin sonu kimsesizlik ve yalnızlıktır. Bu örnekler daha da uzatılabilir.

Bugünkü yazımızda; hayatın bazı alanlarında ölçülü davranmak gerektiğini ifade etmek istiyoruz.

1. Ölçülü olmanın gerekliliğine dair ilk delil; kainatta her şeyin bir ahenk ve ölçüye göre yaratılmış olmasıdır. Yine namazın günde belli ve sınırlı vakitlerde olması da ölçülü ve planlı davranmaya örnektir.
2. Yeme-içme, uyku ve dinlenmede de ölçülü ve planlı olmak şarttır. Gereğinden az yemek ve az uyumak zararlı olduğu gibi gereğinden fazla yemek ve uyumak da zararlıdır. Ayrıca vaktinde yememek ve vakitsiz uyumak da fayda değil zarar getirir. Yine bu yüzden yediğimiz kadar enerji harcamak ve harcadığımız kadarını da yememiz gerekir. Aksi halde yine sağlığımız bozulacaktır. Yeme içmede ölçülü olmanın gereği; belirli vakitlerde ve belirli oranlarda yemektir. Vakitsiz yemek ya da her zamankinden az ya da çok yemek de yine vücudumuzun çalışma sistemini olumsuz etkilemektedir. Uyku da böyledir. Uyuma ve uyanma saatleri belli olmalıdır. Zira Allah Teâlâ, geceyi dinlenme; gündüzü de çalışma için yarattığını ifade buyurmaktadır. Buna aykırı davranmak fitratı bozmaktır ki bunun da maddi ve manevi bir bedeli olacaktır. İnsan; canı istediği zaman, canı istediği şeyi, canı istediği kadar yiyen varlık değildir. Gerektiği kadar, gerektiği zaman ve de gerektiği kadar yemek, insanca kalabilmektir.
3. Çalışmakta da ölçülü ve planlı olmak, yine bu noktada hatırlatılması gereken bir husustur. Canımız istediği zaman canımız istediği gibi çalışmak yerine gerektiği gibi ve gerektiği zaman çalışmak esastır.
4. Duygularımızda da ölçülü, kontrollü ve planlı olmak gerekir. Sevgi böyledir. Azı da fazlası da, vakitsiz olanı da meşru değildir. Meşru olan, gerektiği zaman gerektiği yerde gereği kadar sevmektir. Tüm diğer duygularımızda da durum böyledir.

5. İnsan ilişkilerinde de ölçülü olmak icap ediyor. İnsanlara hak ve kurallara göre muamele etmeliyiz. Yine kimseye gereğinden fazla değer vermek ya da gereken değeri göstermemek de ölçsüzlüktür.

6. İbadetlerde ve ilmi faaliyetlerde de ölçülü ve düzenli olmak esastır. Bir gün çok ibadet edip sonra günlerce ibadet etmemek makbul değildir. Yine insanların faydası için çalışmak ta böyledir. Bugün kapasitemizin üstünde hizmet edip sonraki dönemlerde kapasitemizin çok altında hizmet etmek yerine; ömür boyu, istikrarla gayret göstermeliyiz. Bu yüzden mesela bir insan her şeyi bilemez. Sadece gücü yettiği kadar ve kendi üstüne düşeni bilmesi yeterlidir.

7. Ahlaki tutumlarımızda da ölçü ve plan esastır. Her ahlaki tutumun bir ifratı bir de tefriti vardır. Örneğin fazla cesaret, tedbirsizliktir ve de ifrattır. Korkaklık ise tefrittir. Ahlak, gerektiği zaman gerektiği kadar cesaretli olmak ve tedbiri de elden bırakmamaktır. Yine gurur, ahlaka uygun değildir. Ama aciz ve miskin görünmek de bir insana asla yakışmaz. Bu yüzden aslolan vakar ve izzeti nefistir.

Mümin; Allah'ın kendisine verdiği aklı kullanarak, Allah'ın koyduğu kuralları da dikkate alıp; keyfine veya çevresine göre değil; üstüne düşen sorumluluğa göre davranandır. Mümin, her işi sevdiği için değil; hesabını vereceği için yapandır. Mümin, kendini ya da insanları memnun etmek için değil; Allah'ın rızasını kazanmak için çalışandır.

Ki Müslüman olmak da zaten Allah'a teslim olmaktır. İslâm'ın bir anlamı da selamettir ki kurtuluş ta ancak Allah'a teslim olmaktır.

Teslim olmak ise; aldığı her nefesi hesap ederek ve hesabını vereceğini düşünerek vermektir.

Örf, Maruf ve “Kim Ne Der” Üzerine

1. İslam’a aykırı olmamak kaydıyla örf ile amel etme ruhsatı vardır. Ruhsat diyoruz zira bu konuda farklı görüşler ve belli şartlar vardır. Yani örfün bağlayıcı olması bazı şartlara bağlıdır.
2. Bazı hükümlerin uygulanmasında örf esastır. Örneğin alışverişte “aldım-sattım” gibi ifadeler kullanmıyoruz; ekmeği alıp parasını veriyoruz. Yine mesela birçok işlemi icap ve kabulle değil de elektronik imza ile hallediyoruz. Fakat bu hususlarda da yine temel esaslara aykırı olmama şartı aranır.
3. “Halkla mücadele edilmez.” Buradan kasıt; yaptığımız işlerde insanların desteğini almak, toplumları dönüştürmenin zor olması ve bir de insanlara düşmanca muamele etmek yerine onları güzel şeylere yönlendirmeye çalışmaktır. Yani selin akışını durdurmak mümkün değildir ama seli belli bir yere yönlendirmek kolaydır.
4. Fakat bütün bunlar, yaptığımız işleri başkalarını dikkate alarak yapmak anlamına gelmez. Aslolan, doğru bildiğimizi yapmaktır. Yaptığımız her işin dünyada bedelini biz öderiz. Ahrette de yine hesabı bizden sorulacaktır. O yüzden dini, aklı, örfü ve istişareyi dikkate aldıktan sonra; kim ne der diye değil de hak ve adalet neyi gerektirir diye amel etmek icap ediyor.
5. Bütün hayatını, sadece başkalarını dikkate alarak şekillendirmek; şahsiyetsizliktir. Tabi ki insanları ciddiye alırız. Onlara değer veririz. Ama çok yakınımız da olsa asla kimse için kendimizi ve değerlerimizi feda edemeyiz. Hakikat ve adalet, herkesten üstün ve her şeyden değerlidir. Zira nihai olarak hesaba çekileceğimiz iki husus; hak yani ilahi hükümler ile adalet yani kul hakkıdır.
6. Özellikle İslam’a uygun olmayan örfü dikkate almak, tehlikeli ve zararlıdır. İslam’a uygun olmamaktan kasıt; sadece açıksa İslam’a aykırı olan işler değildir. İnsanlara, İslam’ın yüklediği sorumlulukları yüklemek ve Allah’ın helal kıldığı meseleleri yasak etmek te (zorunlu haller veya maslahat hariç ki buna da ancak ehliyet ve yetki sahibi kimseler karar verebilir) yine İslam’a uygun değildir.
7. Başkaları ile ilgili meselelerde olduğu gibi kendimiz ile alakalı meselelerde de yine bu ölçüler esastır. Yani kendimize de istediğimiz gibi davranma hakkımız yoktur. İnsanın kendisi ile ilişkisi de hak ve adalete dayanmalıdır. Başkalarını ihmalden nasıl sorumlu isek kendimizi ve haklarımızı ihmalden de sorumluyuz. Başkaları gibi

kendimize de iyi davranmalıyız. Yine başkalarına olduğu gibi kendimize de zulmetme hakkımız yoktur.

8. Ve asıl önemlisi; Allah'ın helal kıldığı şeyleri kendimize haram kılma hakkına sahip değiliz. Tahrim suresinin ilk ayetlerinde bu husus, açık ve sert bir şekilde dile getirilmiştir.

9. Zira insanın dünyada birkaç görevi vardır:

- Dünya nimetlerinden istifade etmek yani dünyayı yaşamak. Zira bizim ilk görevimizi dünyayı imar etmek ve buradaki nimetlerden hem kendimizi istifade etmek hem de başkalarına istifade ettirmektir.
- Bize bu nimetleri vereni ve bizi yaratıp buraya göndereni unutmamak yani iman ve ibadet.
- Salih amel ve adalet. Yani insanlara faydalı olmak ve yeryüzünden zulmü kaldırmak.

10. İnsanı hak ve adaletten ayıran ana esaslar, Kuranı Kerim'de ve Efendimiz SAV'in sünnetinde şu şekilde özetlenmiştir:

- Nefsimiz yani arzularımız ve modern tabir ile rahatımız ve hayat standardımız.
- İnsanlardan ve cinlerden olan şeytanlar ve yardımcıları.
- Aile, çevre ve eğitim.
- Siyasi ve dini başta olmak üzere her türlü otorite. Ki son iki madde, "kim ne der" ile kastettiğimiz husustur.

11. Bu bahaneler, bazen iç içe girebilir yani birden fazla bahane bir araya gelebilir veya bir bahane diğerini etkileyebilir. Bu durumda da asıl sebebi bulmak zorlaşır.

12. Ama en önemli husus; bütün bunların bahane olması yani bu engellerin, bizim hata yapmamızı meşru kılmamasıdır. Yukarda da değinildiği gibi karar bize aittir ve irademizin bedelini hem dünyada hem de ahrette öderiz.

Korkaklık ve Tembellik ya da Rahatına Düşkün Olma

Korkaklık, cimrilik ve tembellik; Efendimiz SAV'in sıkça Mevlâ'ya sığındığı kötü huylardandır.

1. Tembel insan, korkak ve cimri olur. Ayrıca da açgözlü. Zira tembel olduğu ve çalışmak istemediği için, bulduğu her şeye sahip olmak ve her şeyi sömürmek; böylece de kendini/dünyevi geleceğini garantiye almak ister.
2. Bu durumda cimriliğin bir sebebi de korku ve tembellik diyebiliriz. Zira cimri, sadece açgözlü olduğu için değil hayatının geri kalanını garantiye almak için elindekileri korur ve elinde daha fazla olsun ister.
3. Bu durumda kıskançlığın ana sebeplerinden birisi de korku, cimrilik ve tembelliktir. Kıskanç kişi, başkalarının elindekine tamah eder ve hatta bunları elde etmek için başka yollara başvurabilir. Hırsızlık, yalan ve hile gibi.
4. Korkaklık ta sadece bilinen anlamda değildir. Açlık ve fakirlik korkusu, elindekileri kaybetme korkusu, yalnız kalma korkusu, kendisiyle ve gerçeklerle yüzleşme korkusu gibi daha birçok huy da korkuya dahildir.
5. Aslında bu kusurların dayandığı temel ilke, rahatına düşkün olmaktır diyebiliriz.
6. Rahatına düşkün olmanın tedavisi, çalışmaktır. Çalışan insan, kazanmayı öğrenir. Kazanmayı öğrenen kişi ise kaybetmeyi anlar. Kazanmayı ve kaybetmeyi idrak eden kişi, korkak olmaz. Böylece korkunun bir tedavisi de çalışmaktır diyebiliriz. Çalışan insan, kıskanç da olmaz. Kıskanç ve tembel olmayan kimse, cimri de olamaz. Zira mala tamah etmez. Malını kaybetmekten ya da malın azalmasından endişe duymaz. Yine kazanacağını ve kazanmanın amacının ne olduğunu bilir.
7. Buna göre cesaret; sadece gözü peklik değil; cömert olma ve çalışmayı da kapsamaktadır.
8. Özetle çalışmak; birçok hastalığın ve kötü ahlakın da tedavisidir. Çalışan insanın boş vakti olmadığı için boş ve basit şeylere takılıp kalmaz. Yine böyle kimselerin üzölmeye ve hatta övünmeye vakti yoktur. Ayrıca çalışan kişi tüm zorluklarla yüzleşeceği için sayılan bu kötü huylardan da kurtulmuş olur.
9. Çalışan insan kıskanç olmayacağı ve diğer boş şeylerle uğraşmayacağı için, bazı toplumsal sorunların ve özellikle de kavgaların/kamplaşmaların çözümünde de çalışmanın ve bir şeyler üretmenin önemli bir katkısı olabilir.

10. Çocuklarımızı ve gençlerimizi, boş ve kötü alışkanlıklardan uzak tutmak için de onları çalışmaya, üretmeye, proje sahibi olmaya ve cesur olmaya sevk etmek faydalı olacaktır. Böylece çocuklar, boş vakitlerini geçirmek ve kendilerini gerçekleştirmek için daha güzel ve faydalı işlerle uğraşmış olacaklardır.

11. Mevcut dünya sistemi ise insanları ve özellikle gençleri, çocukları ve kadınları; hazıra alıştırmakta yani tüketmeye sevk etmektedir. Hazıra alışan kişi, öncelikli olarak fazlaca boş vakte sahip olacaktır. Bu vakti ise kötü ve boş alışkanlıklarla doldurma riski daima vardır. Ayrıca hazıra alışan kişi, korkak ve tembel olacağı gibi cimri de olacaktır. Bütün bu kötü huyların sonucu ise acizlik ve zayıflıktır. Buradaki acizlik ile kastedilen ilk şey, zayıf şahsiyetli olmaktır. Hazıra alışma ve şahsiyetin zayıf olması gibi bu yazıda sayılan her şeye bir başka ifade ile “köle ruhlu olmak” da diyebiliriz.

12. Sonuç olarak; çalışmamanın, korkak ve cimri olmanın nihai neticesi, “rahatı kaçırmayacak kadar Müslüman” ve hatta “keyfi bozulmayacak kadar insan” olmaktır ki bu tür davranışlara “sorumluluktan kaçmak” da diyebiliriz.

13. Sorumluluktan kaçmanın birçok örneğini vermek mümkündür. Evlenmek yerine birlikte yaşamayı tercih etmek yani eş olma sorumluluğunu almamak, çocuk sahibi olmaktan kaçınmak, çocukların eğitim ve terbiyesini başkalarına; mesela sadece öğretmene bırakmak, girişimci ve üretken olmaktan kaçmak, sorunları çözmek yerine sorunlardan uzak durmaya çalışmak, insanlardan gelen şeylere tahammül etmememe adına insanlardan uzak durmak gibi.

14. Proje sahibi olmamak yani anın gerektirdiği ya da o anda aklına geldiği gibi hareket edip yaşamak ta yine burada sayılan kötü huyların bir sonucudur.

15. Son olarak burada önemli bir hususu hatırlatarak yazımızı bitirmek istiyoruz: Kötü huylar, birbirini tetikleyerek durumun daha da kötüye gitmesine sebep olur. Mesela tembel insan, cimri ve korkak olur. Korkak olan ise tembellik eder. Böylece bu huylarla mücadele etmeyen kişinin durumu gittikçe daha kötüye gider. Ama tam tersi de doğrudur. Çalışkan insan, cesur olur. Cesur olan ise cimri ve kıskanç olmaz. Cömert olan ise daha fazla cömert olmak için çalışmaya devam eder.

16. Yani ahlaki hastalıkları düzeltmenin en iyi yolu irade, gayret ve sabırdır. Ahlaki hastalıkların başı ise gevşeklik/sorumsuzluk/ciddiyetsizlik, acelecilik ve tembelliktir.

Sevginin Ölçüsü ve Göstergesi Nedir/Ne Olmalıdır?

Seviyoruz, seviliyoruz. Sevmek ve sevilme istiyoruz. Hakkımız olduğunu düşünüyoruz. Anlaşılmak ve değer verilmek istiyoruz. Ve daha bir sürü şey...

Hatta sevginin meşru ve ilahi bir şey olduğuna da inanıyoruz. Anne babamızı, eşlerimizi, çocuklarımızı, mal ve makamımızı ve daha birçok şeyi seviyoruz.

Fakat hiçbir zaman, istediğimizi elde edemiyoruz. Ve bu yüzden de huzursuz oluyoruz. Hatta bazen de katı ve merhametsiz.

1. Dünya cennet değildir. Yani burada her istediğimiz olmaz. Dünya mükemmeldir ama bir imtihan yeri olarak mükemmel.
2. Sevginin bazı ölçüleri vardır:
 - Hiçbir şeyi Allah'tan, Resulünden ve diğer mukaddes şeylerden daha fazla sevemeyiz.
 - Sevgi, Allah'ın ölçüsüne uygun olmalıdır. Yani nefsimiz için değil Allah helal kıldığı veya emrettiği için sevmeliyiz.
 - Ayrıca sevgi, Allah'ın emirlerine aykırı olmamalıdır.
 - Son olarak sevgi, Allah'ın koyduğu sınırdan fazla olmalıdır. Yani her şeyin ifrat ve tefriti zararlı ve yasak olduğu gibi sevginin aşırılığı da zararlıdır.
3. Bu şartlara uyulduğunda sevgi meşru ve hatta emredilmiş bir husustur. Sevgisizlik ve merhametsizlik, Allah ve Resulü tarafından kötü görülen işlerdendir.
4. Herkes, kendine yakışanı yapar. Yani bizim sevgi veya nefretimiz, karşımızdakine göre olamaz. Doğru biliyorsak severiz. Yanlış görüyor isek nefret ederiz. Doğru ve yanlışın kaynağı, nefsimiz değil dinimiz ve aklımızdır.
5. Sevgi, hak ve hukuka mani olamaz. Hak ve hukuk da sevgiye mani değildir.
6. Sevgi, kolay elde edilemez ve kolay da zail olmaz. Kolay olan ve kaybolan şey, sevgi değil tutkudur.
7. Yani insanlarla iletişim kurmadan ve hatta sorun yaşamadan onları çok sevdiğimizi söylemek, sadece bir hayalden ibadettir.
8. Gerçek dostların sayısı azdır. Ayrıca herkesi sevmek ve herkes tarafından sevilme beklemek de yanlıştır. Zira insanlar çeşit çeşittir ve herkes tarafından sevillebilmek demek bu çeşitli insanlara uyum sağlamak yani onların ortamına uymak demektir. Oysa insan, kendi olmalı ve sürekli kendine yakışan şekilde davranmalıdır.

9. Bu durumda mutlu insan, birçok tanıdığı olan kimse değildir.
10. Ve yine bu durumda gerçek değerli insan, iyi insanların, iyi ölçülere göre sevdiği insandır.
11. **Sevginin göstergesi, sevdiğimiz kişilerin dünya ve ahrette mutlu olmasını sağlamaktır.** Tabi ki hediye ve diğer şeyler de meşrudur ve sevgi ifadesidir. Fakat sevginin gerçek sonucu; sevdiklerimizin şahsiyetli, ahlaklı, kararlı, imanlı ve gerçek birer kul olmaları için mücadeleye etmektir.
12. Yani bir başka ifade ile örneğin çocuklarımıza her istediklerini almak veya çocuklarımızın her dediğini yapmak, sevgi değildir. Eşlerimiz, anne babamız ve diğer insanlar için de durum böyledir.
13. Hatta çocuklarımızın ve eşlerimizin her istediklerini yapmak, onlara zulümdür. Zira böyle bir hareket, hem onların hayata hazırlanmasına engeldir hem de sevdiklerimizin nefislerine göre hareket etmelerini teşviktir. Oysa hayatta zorluklar ve sıkıntılar vardır. Ve insan olarak bize düşen aklımıza göre yani planlı ve bilinçli hareket etmektir.
14. Peki, o zaman çocuklarımızı ve eşlerimizi veya diğer kimseleri sevmek neyi ifade etmektedir? Tüm yukardaki maddeleri dikkate alarak şunu söyleyebiliriz: Çocuklarımızı sevebiliriz. Onlarla mutlu oluruz. Ve hatta olmalıyız. Zira bu hem görev hem de dünya nimetidir. Fakat ölçülü ve yerinde olmak, hak ve sorumluluklarımızı ihmal etmemek şartıyla. Aksi halde sevgi yalandır.

İnsanların Çoğunu Felakete Sürükleyen Şey, Dilidir

1. Her sözü üstüne alınmak yani her söze karşılık vermek, hem bayağılıktır hem de yanlış bir iştir. Mesela cahile uymak, cahilliktir. Arsızla tartışan da arsız olur.
2. Sözün fayda etmediği yerde konuşmak ahmaklıktır diyor bir Arap şairi. Yani sözü anlamayan kimseye söylemek ya da kendi elimizde olmayan şeylere üzölmek anlamsızdır. Biz ancak kendimize söz geçirebiliriz. Nasihat, sadece, inanana ve nasihat almak isteyen fayda verir.
3. İnsanlara anlamayacakları ve ihtiyaçları olmayan şeyleri söylemeye gerek yoktur. Doğru söylemenin şartları vardır demiştik daha önce; doğruyu, doğru şekilde, doğru zamanda, doğru yerde, doğru kişiye söylemek. Ve bir de doğruyu, doğru kişinin söylemesi. Aksi halde söylenen söz, hikmete aykırı olur ve zarar getirir.
4. Zorunlu haller ve dostluk hariç, fazla konuşmak, hoş ve güzel bir iş değildir. Hatta gereğinden fazla konuşmak, ya bayağılık ya da ciddiyetsizlik olarak kabul edilebilir.
5. Boş konuşmak ise zaten kerih görölmüştür. Mümin, faydalı olandır. Faydalı olan kişinin sözü de faydalıdır. Boş konuşmak ise hem israftır hem de zararlı şeylere sebep olma ihtimali yüksektir.
6. İnsanın kendine yakışmayan şekilde konuşması da karşısındakilerde hayal kırıklığına sebep olan bir iştir. İnsan, makam ve konumunun gereğini yerine getirmeli, ilmine ve makamına yakışır şekilde konuşmalıdır.
7. Karşındakinin makam ve ilmine uygun olarak konuşmak da bir fazilettir. Mesela alim bir insanı cahilmiş gibi kabul etmek, fazilet değildir.
8. Sır tutmak da fazilettir. Sırrı ifşa etmek ise kul hakkıdır. Aslında bu durum, doğru sözü doğru yerde doğru kişiye söylemek ile alakalıdır. Yoksa yalan söylemek değildir.
9. Ayrıca kişinin, her sırrını, başkalarına aktarması, karşındakinin de kendinin de zararına olabilecek bir iştir. Zira kim olursa olsun, insan hata etmeye müsait bir varlıktır ve şeytan da insanın düşmanıdır. Bu yüzden Hz. Yakup, Hz. Yusuf'a, rüyasını kardeşlerine anlatmamasını tavsiye etmiştir.
10. Başkalarının sırlarını ve gizli kusurlarını araştırmak, zaten yasaklanmıştır. Bunun tek istisnası, üçüncü kişilerin veya toplumun zarar görme ihtimali bulunan yerlerdir.

11. Kişiyeye her duyduğunu söylemesi yalan olarak yeter buyuruyor yine Fahri Kainat Efendimiz SAV. Bundan ilk maksat, sözün kaynağını araştırmadan itibar etmektir ki Hucurat Suresi 6.ayeti kerimede bu husus işaret buyurulmuştur. Bu hadisi şeriften ikinci maksadın ise bazı şeyleri uluorta konuşmanın kerih görülmesi olabilir. Bu husus ise Nisa Suresi 83.ayeti kerimede ifade edilmektedir. Günümüzde her olayın haber ya da bilgi olarak, denetimsiz bir şekilde, her yerde ve herkese ulaşmasının toplum ahlakı ya da insanların genel kültürüne veya ruh sağlığıımıza herhangi bir yararı yoktur ki bu hususa 26 Nisan 2016 tarihli yazımızda değinmiştik.

Özetle;

- Bize faydası olmayan sözleri duymayacağız.
- Her söze cevap vermeyeceğiz.
- Her bilgiyi her yerde ve herkesle paylaşmayacağız.
- Herkesten gelen habere itibar etmeyeceğiz.

Olduğu Gibi Görünmek ve Görüldüğü Gibi Olmak ya da Şeffaflık veya Net Olmak

1. Olduğu gibi görünmeyen insan, illa bir yerde açık verir. Zira en büyük sırlar bile ancak bir insan ömrü kadar saklanabilirler.
2. Ayrıca insanın niyeti neyse sonu da öyle olur. Yani Allah, imtihan ederek, kulun içinde asli olan cevheri açığa çıkarır.
3. Olduğu gibi görünen yani hakikat ehli kimse, sevilme de töhmet ve zan altında bırakılamaz. Zira hakikate, fitratı bozuk kimseler haricinde kimse itiraz edemez. Hakikatin en önemli özelliği, karşı konulamaz ve gayri kabili itiraz oluşudur.
4. Görüldüğü gibi olmamak da aslında olduğu gibi görünmemenin bir başka tezahürüdür.
5. Olduğu gibi görünmeyen ve görüldüğü gibi olmayan kimseye genelde ikiyüzlü diyoruz. İkiyüzlü insan, ne o tarafa ne de bu yar olur. Zira ikiyüzlü insanın düşmanı, zaten düşmanıdır. Dostu ise asla kendine itibar etmez. Mesela bu yüzden İslam dininden önce Araplar, asla yalanı affetmezlerdi. Zira savaş üzerine kurulan bir sistemde yalancıya güvenilerek yola çıkılmaz.
6. Bu yüzden hayatımızda en önemli şeylerden birisi de gizli ajandası olmamak yani söyledikleri ve savunduklarından başka bir hesabı bulunmamaktır. Bela ve iftiradan emin olmanın bir yolu da budur.
7. İkiyüzlülük, ihanetin bir çeşididir. Hain ve zalim, ettiklerinin karşılığını dünyada görmeden ölmezler. Yani Allah, bazı suçların cezasını ahirete erteleyebilir. Ya da dünyada ceza verdiği suçları (inkar hariç) mahşerde tekrar cezalandırmaz ya da dünyada çektikleri ceza nispetinde ahiretindeki cezasından indirim yapar. Fakat zulüm ve ihanet bunun dışındadır. Zalim ve hain, dünyada cezalarını illa ki bulur. Dünyada gördükleri ceza da ahiretteki cezadan düşülmez.
8. İslam dininin en önemli özelliği de tarih boyunca bu olmuştur. Müslümanlar, söyledikleri haricinde asla gizli hesaplar peşinde olmamışlardır.
9. Yine İslam dininin hükümleri, olduğu gibi anlaşılmalı ve uygulanmıştır. Tabi ki bir takım müteşabih hükümler vardır fakat bunlar da ilim ehli kimseler tarafından anlaşılıp yorumlanabilmiştir. Bunun haricinde İslam dininin temel kaynakları, her türden insana aynı şekilde ve aynı şeyleri hitap etmektedir. Yani İslam'ın bir takım gizli, karanlık ya da kişiye özel mesajları bulunmamaktadır.
10. Özetle insanın iki temel amacı olmalıdır:

- İlki, ücretini aldığı işin hakkını vermesi yani işini en güzel şekilde yapmasıdır. İşin gereğini yapmak, sadece o işi yapmak değil o işin gerektirdiği tüm diğer şeyleri de ifa etmekle olur. Bu yüzden hiçbir işin angarya ya da gereksiz yönü olamaz. Yani her iş önemli ve kıymetlidir. Küçük işlerde ihmalkar davrananlar, büyük işlerde de tembel ve gevşek davranırlar.
- İkincisi ise manevi ve milli değerlerimiz için mücadele etmektir. Yani her insanın, kendi kapasitesine göre, işi haricinde bir davası ve faydalı yönleri olmalıdır.

Tezat: Büyük Söz Söylemek ya da Sözüyle İmtihan Edilmeye Dair

Zulme karşıyız diyerek ya da zulüm görüyoruz diye zulmetmek.

Haksızın, haksızlık gördüğünü iddia etmesi.

Bölücülüğe ve ayrımcılığa karşıyız diye diye “bölücülüğe karşı olanlar” veya “ayrımcılık yapanları ayıranlar” cephesini oluşturmak.

“Kurânı Kerîm’de ne varsa onu kabul ederim” diyerek işine gelmeyen tüm ilmi birikimi ve hatta sonunda hadisi şerif ve ayeti kerimeleri reddetmek.

Ehli sünnet iddiası ile ehli sünnetin temel değerlerini yerinden etmek yani ehli sünneti dönüştürmek. Ve bir de ehli sünneti müdafaa etme adına ehli sünnetin karşı çıktığı ifratları yeniden üreterek ehli sünnetin karşı olduğu işleri yapmak. Peki biz, ehli sünnet olmaktan neyi anlıyoruz?

1. Ehli sünnet olmak, sadece belli isimlere takılıp kalmak ya da belli kalıpları mukaddes yapmak değildir.
2. Ehli sünnet olmak, tarihte olup biten her şeyi kutsal yapmak da değildir.
3. Yani ehli sünnet olmak, ayrıntıda ya da tek tek meselelerde değildir. Ehli sünnet olmak; bir duruş ve bir yöntemdir.
4. Özetle ehli sünnet olmak, şahısların kendilerini öne çıkarmaları için bir övünme ya da savunma mekanizması değil; ümmetin ve toplumun muhafazası ve İslam’ın basit-ilahi yapısının muhafaza edilmesidir.

...

Peki ne yapacağız? Zulme ve bidate karşı durmayacak mıyız? Ya da İslam’ı ve Müslümanları müdafaa etmeyecek miyiz? Tabi ki duracağız ama şayet kimseye zarar vermemek ve üzülmemek için bazı ana esaslardan asla taviz vermemek daha uygundur.

1. Şahıs ve kurumlardan çok, kavram ve söylemlere öncelik vermek daha hikmetlidir. Örneğin falan şahsa ya da kuruma eleştiri yerine “hırsızlık” ya da “usulsüzlüğe”; birilerini övmek yerine “güzel işlere” vurgu yapmak daha maksada uygun değil midir?
2. Ehli sünnet olmak dahil hiçbir kimliği “Müslüman olmanın” ötesine geçirmemek gerekiyor. Bu yanlış tavrın bir başka tezahürü de mezhep, meşrep, milliyet ve kurumsal kimlikleri; devlet ve ümmetin olmanın ötesine geçirmektir.

3. Bir başka usul de cedel yerine hikmeti tercih etmek yani olumsuz durumları ve problemleri zikretmek yerine olması gerekeni, hakikati ve çözümü anlatmaktır.
4. Son olarak amacın, dünya ve ahirette saadete ulaşmak olduğunu; yoksa kendimizi birilerine kabul ettirmek ya da üstün gelmek olmadığını idrak etmek gerekiyor.
5. Bu son idrak, kişi ve kurumların fani olduğunu ve amaca hizmet eden her şeyin meşru olmadığını da zaten izhar edecektir.

...

Peki ya birgün geçmişte yaptıklarımıza üzülürsek? Ya birgün daha önce tenkit ettiğimiz şeyleri yaparsak? Tabi ki kalpler de kader de Mevlâ'nın elindedir. Tabi ki kişi kendinden yüzde yüz emin olamaz. Ama kişi kendinden şüphe de edemez; yani doğru bildiği işleri yapmaya devam edebilmesi için az da olsa kendine güvenmelidir. (Hayatın akışına kapılıp değişip dönüşmemeye dair 6 Haziran 2017 tarihli yazımıza bakabilirsiniz).

Sonra pişman olmamak ya da birgün kendi beğenmediği işleri yapmamak için birkaç basit ama önemli kurala riayet etmek, faydalı olacaktır. Ki gerisi zaten Mevlâ'nın takdiridir.

1. Vaktinden önce çiçek açmamak: Her şeyin bir sırası ve zamanı olduğunu bilmek, belli şeylerde kendini ispat etmeden öne atılmamak, hata etmemek için önemli bir kriterdir. *Daha ilmin başında kendini alim zannetmek, ilk defa katıldığı bir mecliste ev sahibi gibi davranmak, daha bir işi tam olarak kurmadan sonuçlarının meyvesinin peşine düşmek ve heyecanla ticarete girip fütursuzca adımlar atmak; bu yanlış tavra örnek verilebilir.*

2. İstişare etmek: İstişare, hem az hata etmemize vesiledir hem de hata ettiğimizde bizi anlayacak ve hatalarımızın telafisinde bize destek olacak yol arkadaşları edinmek demektir.

3. Haddini bilmek: Aslında haddini bilmek, ilk maddeyi de içeren bir tutumdur. Yani ilminin ve konumunun farkında olmak, şımarmamak, tek dava sahibi olarak kendini görmemektir haddini bilmek.

4. Amelin sözden fazla olması: Çok konuşmak, yalansız ve hilafsız olmaz. Yani konuşmaktan daha çok iş yapmak, akıl vermekten daha iş yaparak göstermek ve nasihat etmekten daha çok örnek olmak icap ediyor.